

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
GERARD HOGAN
föredraget den 16 september 2021¹

Mål C-251/20

Gtflix Tv
mot
DR

(begäran om förhandsavgörande från Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike))

”Begäran om förhandsavgörande – Rättsligt samarbete på privaträttens område – Förordning nr 1215/2012 – Publicering av nedsättande kommentarer på internet om en juridisk person – Talan om rättelse av uppgifter, avlägsnande av innehåll och skadestånd – Behörighet att pröva skadeståndstalan – Strategisk rättegång mot allmänhetens deltagande (*Strategic lawsuits against public participation, SLAPP*)”

I. Inledning

1. Alltsedan ikraftträdandet av Brysselkonventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar,² och dess efterföljare i form av olika versioner av Brysselkonventionen,³ har syftet med unionens regelverk avseende internationell privaträtt varit att främja förutsebarhet och säkerhet vid tilldelningen av behörighet på privaträttens område till enskilda medlemsstaters domstolar. Målet för Brysselkonventionen har även varit att domstolarna, när så varit möjligt, i så få rättsordningar som möjligt ska vara behöriga att pröva ett visst mål, nämligen de domstolar som har ett samband med käromålet.

2. Åtminstone sedan domen i målet Shevill⁴ från år 1995 har EU-domstolen emellertid i flera mål ifrågasatt dessa syften. Problemet är som störst när en klagande har yrkat på skadestånd utanför avtalsförhållanden för ärekränkande och annan liknande publicering och det görs gällande att de klandervärda handlingarna har vållat skada i flera olika jurisdiktionsområden. Under sådana omständigheter förefaller det inte vara möjligt att tillämpa en regel som dels på ett tillfredsställande sätt förenar de potentiellt motstridiga syftena avseende säkerhet och förutsebarhet, dels undviker ett stort antal potentiella forum. Dessa svårigheter förstärks av den moderna tekniken, som gjort att de påstått ärekränkande eller på annat sätt klandervärda kommentarerna har publicerats på internet.

¹ Originalspråk: engelska.

² Brysselkonventionen den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32).

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT L 351, 2012, s. 1).

⁴ Dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61).

3. Detta utgör den allmänna bakgrunden till de komplexa rättsfrågor som tas upp i förevarande begäran om förhandsavgörande, vilken rör tolkningen av artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012.

4. Begäran framställdes inom ramen för en tvist mellan Gtflix Tv, ett tjeckiskt vuxenunderhållningsbolag, och DR, en regissör, producent och distributör av pornografiska filmer som har hemvist i Ungern, om skadestånd för de nedsättande uttalanden som DR påstås ha gjort på flera webbplatser och forum. Innan jag undersöker de faktiska omständigheterna och prövar rättsfrågorna i sak kommer jag först att redogöra för relevant lagstiftning.

II. Tillämpliga bestämmelser

A. *Internationell rätt*

5. Pariskonventionen om skydd av den industriella äganderätten som undertecknades den 20 mars 1883, reviderades i Stockholm den 14 juli 1967 och ändrades den 28 september 1979 (*United Nations Treaty Series*, vol. 828, No. 11851, s. 305). Denna konvention rör industriell äganderätt i vid bemärkelse och omfattar patent, varumärken, industriella mönster, nyttighetsmodeller, servicemärken, firma, geografiska beteckningar samt bekämpande av illojal konkurrens.

6. Artikel 10a i denna konvention har följande lydelse:

”1) Unionsländerna är pliktiga att tillförsäkra dem, som tillhör något unionsland, verksamt skydd mot illojal konkurrens.

2) Varje konkurrenshandling, som strider mot god affärssed, utgör en handling av illojal konkurrens.

3) Särskilt skall förbjudas;

1. alla handlingar av beskaffenhet att, genom vilket medel det vara må, framkalla förväxling med en konkurrents företag, varor eller verksamhet inom industri eller handel;

2. oriktiga påståenden i utövning av affärsverksamhet, ägnade att misskreditera en konkurrents företag, varor eller verksamhet inom industri eller handel;

3. angivelser eller påståenden, vilkas användning i affärsverksamhet är ägnad att vilseleda allmänheten rörande varors beskaffenhet, framställningssätt, egenskaper, användbarhet eller myckenhet.”

B. Unionsrätt

1. Förordning nr 1215/2012

7. Skälen 13–16 och 21 i förordning nr 1215/2012 har följande lydelse:

”(13) Det måste finnas en anknytning mellan de förfaranden på vilka denna förordning är tillämplig och medlemsstaternas territorium. Gemensamma behörighetsbestämmelser bör därför i princip tillämpas när svaranden har hemvist i en medlemsstat.

(14) En svarande som inte har hemvist i en medlemsstat bör i allmänhet omfattas av de nationella behörighetsbestämmelser som gäller i den medlemsstat där talan väcks.

För att skydda konsumenternas och arbetstagarnas intressen, garantera behörigheten för medlemsstaternas domstolar i de fall där de har exklusiv behörighet och respektera parternas rätt att själva avtala om behörig domstol, bör emellertid vissa av denna förordnings behörighetsbestämmelser tillämpas oavsett var svaranden har hemvist.

(15) Behörighetsbestämmelserna bör uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist. Det bör alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till parternas rätt att själva avtala om behörig domstol gör det berättigat att använda något annat kriterium om anknytning. I fråga om juridiska personer måste hemvisten kunna bestämmas på ett objektivt sätt så att de gemensamma reglerna blir överskådliga och behörighetskonflikter kan undvikas.

(16) Principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsgrunder i de fall där det finns en nära anknytning mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta en korrekt rättskipning. Detta kriterium om nära anknytning bör säkerställa ökad rättssäkerhet och förhindra att svaranden kan stämmas i en domstol i en medlemsstat som han eller hon inte rimligen kunde förutse. Detta är viktigt, särskilt i tvister om utomobligatoriska förpliktelser som härrör från kränkningar av privatlivet eller personlighetsskyddet, inbegripet förtal.

...

(21) För att rättskipningen ska fungera väl, är det nödvändigt att minimera möjligheten för samtidiga förfaranden och att se till att oförenliga domar inte meddelas i olika medlemsstater. Det bör finnas klara och effektiva regler för att avgöra frågor om litispens och mål som har samband med varandra och för att undanröja problem som härrör från nationella skillnader när det gäller att fastställa vid vilken tidpunkt ett mål ska anses vara pågående. Den tidpunkten bör ges en autonom definition i denna förordning.”

8. Reglerna om domstols behörighet återfinns i kapitel II i förordningen, som innehåller artiklarna 4–34.

9. Artikel 4 i förordning nr 1215/2012, som ingår i avsnitt 1 i kapitel II, har rubriken ”Allmänna bestämmelser”. Artikel 4.1 har följande lydelse:

”Om inte annat föreskrivs i denna förordning, ska talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han eller hon har medborgarskap.”

10. I artikel 5.1 i förordningen, som ingår i avsnitt 1, föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat får väckas vid domstol i en annan medlemsstat endast med stöd av bestämmelserna i avsnitten 2–7 i detta kapitel.”

11. Artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 har samma lydelse som artikel 5.3 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT L 12, 2001, s. 1), som upphävdes av förordning nr 1215/2012, och motsvarar artikel 5.3 i Brysselkonventionen. I denna bestämmelse, som ingår i avsnitt 2, med rubriken ”Särskilda behörighetsbestämmelser”, i kapitel II i förordning nr 1215/2012, föreskrivs följande:

”Talan mot en person som har hemvist i en medlemsstat får väckas i en annan medlemsstat:

...

2. Om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden, vid domstolen för den ort där skadan inträffade eller kan inträffa.”

12. Artikel 30 i förordning nr 1215/2012 har följande lydelse:

”1. Om käromål som har samband med varandra prövas vid domstolar i olika medlemsstater, får varje domstol utom den vid vilken talan först väckts låta handläggningen av målet vila.

2. Om målet i den domstol vid vilken talan först väckts prövas i första instans får varje annan domstol också förklara sig obehörig på begäran av en av parterna, om den domstol vid vilken talan först väckts är behörig att pröva de berörda käromålen och dess lag tillåter förening av dessa.

3. Vid tillämpningen av denna artikel ska käromål anses ha samband med varandra om de är så förenade att en gemensam handläggning och dom är påkallad för att undvika att oförenliga domar meddelas som en följd av att käromålen prövas i olika rättegångar.”

2. Förordning (EG) nr 864/2007

13. Skäl 7 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007 av den 11 juli 2007 om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser (Rom II)⁵ har följande lydelse:

”(7) Denna förordnings materiella tillämpningsområde och bestämmelser bör överensstämma med rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I)⁶ och de instrument som rör tillämplig lag på avtalsförpliktelser.”

14. I artikel 4 i den förordningen, som har rubriken ”Huvudregel”, föreskrivs följande:

”1. Om inte annat föreskrivs i denna förordning, skall i fråga om en utomobligatorisk förpliktelse som har sin grund i en skadeståndsgrundande händelse lagen i det land där skadan uppkommer tillämpas oavsett i vilket land den skadevällande händelsen inträffade och oavsett i vilket eller vilka länder indirekta följder av händelsen uppkommer.

2. Om både den person vars ansvar görs gällande och den skadelidande har sin vanliga vistelseort i samma land vid den tidpunkt då skadan uppkommer, skall dock lagen i det landet tillämpas.

3. Om det framgår av alla omständigheter i fallet att den skadeståndsgrundande händelsen har en uppenbart närmare anknytning till ett annat land än det som anges i punkt 1 eller 2, skall lagen i det landet tillämpas. En uppenbart närmare anknytning till ett annat land kan särskilt grundas på att det redan finns ett rättsförhållande mellan parterna, såsom ett avtal som har nära anknytning till den skadeståndsgrundande händelsen i fråga.”

15. Artikel 6 i samma förordning har rubriken ”Otillbörlig konkurrens och handlingar som begränsar den fria konkurrensen”, I artikel 6.1–6.2 föreskrivs följande:

”1. Tillämplig lag för en utomobligatorisk förpliktelse som har sin grund i otillbörlig konkurrens skall vara lagen i det land där konkurrensförhållandena eller konsumenternas kollektiva intressen påverkas eller skulle kunna påverkas.

2. Om otillbörlig konkurrens enbart påverkar en bestämd konkurrents intressen, skall artikel 4 tillämpas.”

C. Fransk rätt

16. I fransk rätt avser illojal konkurrens varje handling som består i ett överdrivet utnyttjande av näringsfriheten genom förfaranden som strider mot regler och sedvänjor och som vållar skada. En av de erkända formerna av illojal konkurrens är smutskastning i form av nedsättande handlingar, som enligt rättspraxis från Cour de cassation (Högsta domstolen i Frankrike) består i spridandet av uppgifter som kan misskreditera en konkurrent.⁷ Detta civilrättsliga fel – som skiljer sig från förtal – regleras av de franska bestämmelserna om civilrättsligt ansvar.

⁵ EUT L 199, 2007, s. 73.

⁶ EGT L 12, 2001, s. 1.

⁷ Cass. com., avgörande av den 24 september 2013 i mål nr 12–19.790. Se även Cass. com., avgörande av den 18 oktober 2016 i mål nr 15–10.384, Cass. com., avgörande av den 15 januari 2020 i mål nr 17–27.778, och Cass. com., avgörande av den 4 mars 2020 i mål nr 18–15.651.

III. Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

17. Gtflix Tv är ett bolag med säte i Republiken Tjeckien som producerar och distribuerar tv-program med vad som i förskönande ordalag ibland beskrivs som vuxet innehåll. DR är regissör, producent och distributör av pornografiska filmer och har hemvist i Ungern. Hans filmer saluförs via hans egna webbplatser i Ungern.

18. DR påstås regelbundet ha gjort nedsättande kommentarer om Gtflix Tv på flera webbplatser och forum. Gtflix Tv översände en formell begäran till DR om att dra tillbaka dessa kommentarer. När så inte skedde ingav Gtflix Tv en ansökan om interimistiska åtgärder till ordföranden för Tribunal de grande instance de Lyon (Förstainstansdomstolen i Lyon, Frankrike). I ansökan yrkade Gtflix Tv att DR skulle förpliktas att

- vid äventyr av vite upphöra med all smutskastning i form nedsättande handlingar mot Gtflix Tv och dess webbplats och publicera ett rättsligt meddelande på franska och engelska i alla berörda forum,
- tillåta Gtflix Tv att själv publicera en kommentar på de aktuella forum som drivs av DR,
- betala Gtflix Tv en euro som symbolisk ersättning för bolagets ekonomiska skada och samma belopp för dess ideella skada.

19. DR svarade med att bestrida den franska domstolens behörighet. Tribunal de Grande Instance, Lyon (Förstainstansdomstolen i Lyon) delade DR:s uppfattning i frågan.

20. Gtflix Tv överklagade detta beslut till Cour d'appel de Lyon (Appellationsdomstolen i Lyon, Frankrike) och höjde den preliminära summa som yrkades i ersättning för den ekonomiska och ideella skada som bolaget lidit till 10 000 euro. Genom dom av den 24 juli 2018 fastställde även Cour d'appel de Lyon (Appellationsdomstolen i Lyon) att franska domstolar saknade behörighet.

21. Gtflix Tv har överklagat denna dom till Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike). Inför nämnda domstol har Gtflix Tv bestritt appellationsdomstolens dom av den 24 juli 2018, i vilken de franska domstolarna förklarades sakna behörighet och de tjeckiska domstolarna ansågs behöriga, eftersom domstolarna i en medlemsstat enligt Gtflix Tv är behöriga att pröva mål som rör skador som online-innehåll vållat i den medlemsstaten så snart innehållet blir åtkomligt där. Gtflix tv har gjort gällande att Cour d'appel de Lyon (Appellationsdomstolen i Lyon) har åsidosatt artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 genom att slå fast att franska domstolar saknar behörighet med motiveringen att det inte räcker att de kommentarer som anses vara nedsättande och som lagts ut på internet är åtkomliga i domkretsen för den domstol vid vilken talan väckts, utan att innehållet även måste vara av någon form av intresse för invånarna i den medlemsstaten.

22. Den hänskjutande domstolen tycks anse att avgörandet från Cour d'appel de Lyon (Appellationsdomstolen i Lyon) visserligen är behäftat med en felaktig rättstillämpning, men att uppfattningen att de franska domstolarna saknar behörighet att pröva yrkandet om rättelse eller avlägsnande av kommentarerna ändå kan motiveras. Av domen av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766) följer nämligen att en talan om rättelse eller avlägsnande av uppgifter inte kan väckas vid en medlemsstats domstolar enbart på grund av att uppgifterna är åtkomliga från den medlemsstaten. Detta resonemang fördes naturligtvis i en dom som meddelades inom ramen för en förtalstalan. Eftersom resonemanget grundades på de

aktuella uppgifternas allmänna karaktär förefaller emellertid resonemanget i det målet kunna tillämpas analogt på yrkanden om avlägsnande eller rättelse av påståenden som (efter vad som påstås) skulle kunna utgöra en nedsättande handling.

23. Den hänskjutande domstolen vill emellertid få klarhet i huruvida käranden, vad gäller skadeståndsyrkanden kopplade till förekomsten av en sådan illojal konkurrens, kan väcka talan vid domstol i varje medlemsstat i vilken ett innehåll som lagts ut på internet är eller var åtkomligt, när käranden samtidigt yrkar på rättelse av uppgifter, avlägsnande av innehåll och ersättning för ideell och ekonomisk skada, eller huruvida käranden måste väcka en sådan skadeståndstalan vid den domstol som är behörig att förordna om rättelse av uppgifter och avlägsnande av nedsättande kommentarer.

24. Mot bakgrund av ovanstående beslutade Cour de cassation (Högsta domstolen) att vilandeförklara målet och begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen avseende följande fråga:

”Ska artikel 7.2 i förordning (EU) nr 1215/2012 tolkas så, att den person som anser sig ha fått sina rättigheter kränkta genom att nedsättande uttalanden har spridits på internet och därför agerar både för att få till stånd en rättelse av uppgifter och avlägsnande av innehåll och för att utverka ersättning för ideell och ekonomisk skada till följd därav, får göra anspråk, vid domstol i varje medlemsstat där ett innehåll som lagts ut på nätet är eller har varit åtkomligt, på ersättning för skada som vållats i denna medlemsstat, i enlighet med domen av den 25 oktober 2011 i målen eDate Advertising m.fl. [(C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkterna 51 och 52)]? Eller ska vederbörande, i enlighet med domen av den 17 oktober 2017 i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan [(C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 48)], framställa detta skadeståndsanspråk vid den domstol som är behörig att förordna om rättelse av uppgifter och avlägsnande av nedsättande kommentarer?”

IV. Bedömning

25. Jag understryker inledningsvis att den omständigheten i sig att flera typer av yrkanden har framställts i en och samma ansökan saknar betydelse för vilka behörighetsregler som är tillämpliga på vart och ett av dessa yrkanden, eftersom ansökan vid behov kan delas upp.⁸ Även om Gtflix Tv i det nationella målet har framställt flera typer av yrkanden understryker jag dessutom att den hänskjutande domstolens fråga endast avser fastställandet av vilka domstolar som ska anses vara behöriga att pröva en skadeståndstalan till följd av nedsättande handlingar.

26. Med avvikelse från artikel 4 i förordning nr 1215/2012, enligt vilken domstolarna i den medlemsstat där svaranden har sin hemvist är behöriga att pröva en tvistemålstalan i sak, föreskrivs det i artikel 7.2 i samma förordning att om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden får talan mot en person som har hemvist i en medlemsstat väckas i en annan medlemsstat, vid domstolen för den ort där skadan inträffade eller kan inträffa.⁹

⁸ För ett exempel från ett mål vid unionsdomstolarna, se beslut av den 12 juni 2012, Strack/kommissionen (T-65/12 P, EU:T:2012:285).

⁹ Denna möjlighet prioriteras av käranden i den mån de, med eller utan fog, befarar att domstolarna i den medlemsstat där svaranden har hemvist har förutfattade meningar eller vill undvika eventuella merkostnader i samband med handläggningen av förfarandet på distans.

27. Eftersom artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 återger lydelsen av och syftena med artikel 5.3 i förordning nr 44/2001, och dessförinnan artikel 5.3 i Brysselkonventionen, ska EU-domstolens tolkning av dessa två bestämmelser även anses gälla för artikel 7.2.¹⁰

28. Enligt EU-domstolens fasta praxis följer att den särskilda behörighetsregeln i artikel 5.3 i Brysselkonventionen och artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 grundas på att det finns ett särskilt nära samband mellan tvisten och domstolen i den ort där skadan inträffade, vilket med hänsyn till intresset av en god rättsskipning och ett ändamålsenligt förfarande gör det befogat att nämnda domstol ges behörighet.¹¹ I mål om skadestånd utanför avtalsförhållanden är domstolen i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa nämligen vanligen den mest lämpade att avgöra saken, särskilt med hänsyn till dess närhet till tvisten och med hänsyn till att bevisupptagningen underlättas.¹²

29. I den mån denna bestämmelse avviker från huvudregeln för närvarande i artikel 4 i förordning nr 1215/2012, enligt vilken domstolarna i den stat där svaranden har hemvist är behöriga, ska artikel 7.2 tolkas restriktivt och kan inte ge upphov till en tolkning som går utöver de fall som uttryckligen nämns i förordningen.¹³

30. Enligt domstolens fasta praxis ska begreppet den ort där den skadevällande händelsen inträffade eller kan inträffa¹⁴ emellertid förstås så, att det avser två olika orter, nämligen den ort där skadan uppkom och den ort där den skadevällande händelse inträffade (nedan kallad orten för den skadevällande händelsen), vilka var och en, beroende på omständigheterna, kan erbjuda en särskilt användbar indikation såvitt avser den plats som är lämpligast i bevisnings- och processledningshänseende.¹⁵ Om orterna för dessa anknytningskriterier inte sammanfaller medför detta att talan kan väckas mot svaranden vid domstolen i den av dessa två orter som käranden väljer.¹⁶

31. I förevarande mål avser den ställda frågan endast fastställandet av den ort där skadan uppkom.

¹⁰ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 39), dom av den 25 oktober 2012, Folien Fischer och Fofitec (C-133/11, EU:C:2012:664, punkterna 31 och 32), dom av den 13 mars 2014, Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punkt 19), och dom av den 9 juli 2020, Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:534, punkt 22).

¹¹ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 oktober 2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, punkt 46), dom av den 16 maj 2013, Melzer (C-228/11, EU:C:2013:305, punkt 26), dom av den 3 april 2014, Hi Hotel HCF (C-387/12, EU:C:2014:215, punkt 28), dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 39) och dom av den 17 juni 2021, Mittelbayerischer Verlag (C-800/19, EU:C:2021:489, punkt 27).

¹² Se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 maj 2013, Melzer (C-228/11, EU:C:2013:305, punkt 27).

¹³ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 september 1988, Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, punkt 19) eller dom av den 15 januari 2004, Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, punkt 25), dom av den 16 maj 2013, Melzer (C-228/11, EU:C:2013:305, punkt 24), och dom av den 12 september 2018, Löber (C-304/17, EU:C:2018:701, punkterna 17 och 18). Enligt domstolens praxis innebär behovet av en strikt tolkning av bestämmelserna om särskild behörighet dock endast att bestämmelserna i artikel 7 inte ska ges en mer vidsträckt tolkning än dess målsättning kräver. Se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 november 2016, Schmidt (C-417/15, EU:C:2016:881, punkt 28) eller dom av den 25 mars 2021, Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, punkt 76).

¹⁴ Den skadevällande händelsen definieras som den omständighet som förorsakat skadan. Se dom av den 16 juli 2009, Zuid-Chemie (C-189/08, EU:C:2009:475, punkt 27).

¹⁵ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 juli 2020, Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:534, punkterna 23 och 38), och av den 17 juni 2021, Mittelbayerischer Verlag (C-800/19, EU:C:2021:489, punkt 29). Av det skälet har domstolen, som jag kommer att redogöra för nedan, erkänt att domstolarna i den ort där den skadelidande har centrum för sina intressen är behöriga, utan att ett sådant kriterium anges i förordning nr 1215/2012.

¹⁶ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 januari 2014, Kainz (C-45/13, EU:C:2014:7, punkt 23) och dom av den 29 juli 2019, Tibor-Trans (C-451/18, EU:C:2019:635, punkt 25).

32. Domstolen har slagit fast att detta anknytningskriterium utgörs av den ort där den skadevållande handlingen har lett till en skadebringande verkan, det vill säga där den skada visat sig konkret som uppkommit genom den felaktiga produkten.¹⁷ Denna ort kan således variera beroende på arten av den rättighet som det påstådda intrånget avser.¹⁸

33. Domstolen har exempelvis slagit fast att vid bedrägeri som avser värdet på finansiella värdepapper – som, eftersom de är dematerialiserade tillgångar, måste deponeras på ett visst bankkonto som kallas värdepapperskonto – är det domstolarna på den ort där käranden har sin hemvist som är behöriga med avseende på den ort där skadan uppkom, när detta bankkonto innehas av en bank som är etablerad inom dessa domstolars domkrets.¹⁹ Domstolen uttalade att denna lösning inte kan användas när käranden gör gällande finansiell skada på grund av investeringsbeslut som fattats på grund av felaktiga, ofullständiga eller vilseledande uppgifter som är lätta att få tillgång till på global nivå, när det bolag som emitterat det aktuella finansiella instrumentet inte har en lagstadgad skyldighet att offentliggöra information i den medlemsstat i vilken den bank eller det investmentbolaget till vilket kontot hör befinner sig.²⁰

34. Vad gäller den påstått ideella skada som förorsakats av en nyhetsartikel som distribuerats i flera medlemsstater slog domstolen i domen i målet Shevill fast att den drabbade kan väcka talan om skadestånd mot utgivaren antingen inför domstolen i den stat där utgivaren av den ärekränkande publikationen är etablerad, vilken är behörig att utdöma ersättning för samtliga skador som följer av ärekränkningen, eller inför domstolarna i varje stat där publikationen spridits och där den drabbade påstår sig ha utsatts för ett angrepp på sitt rykte, vilka är behöriga att pröva enbart de skador som orsakats i respektive domstols stat.²¹ Den sistnämnda behörighetsregeln har ibland – framför allt av dess kritiker – beskrivits som en ”mosaikliknande” behörighetsfördelningsprincip.²²

35. I målet eDate hade domstolen senare att ta ställning till gränsöverskridande ärekränkande innehåll online. I domen i det målet slog domstolen fast att dessa situationer skiljer sig från offline-situationer på grund av online-innehållets potentiellt obegränsade spridning och på grund av svårigheten att på ett säkert och tillförlitligt sätt kvantifiera denna spridning, och därmed utvärdera den skada som orsakats uteslutande i en medlemsstat.²³ Domstolen slog således fast att när den webbplats där det aktuella innehållet finns inte har vidtagit några restriktiva åtgärder, bör domstolen på den ort där den skadelidande har centrum för sina intressen anses behörig att pröva ett yrkande om ersättning avseende hela den skada som lidits, med motiveringen att detta är den

¹⁷ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 juli 2009, Zuid-Chemie (C-189/08, EU:C:2009:475, punkt 27).

¹⁸ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 oktober 2013, Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, punkt 32) och dom av den 22 januari 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, punkt 29).

¹⁹ Se dom av den 28 januari 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 55). I denna dom har domstolen hänvisat till begreppet bankkonto utan att närmare precisera detta. Jag erinrar emellertid om att begreppet bankkonto är ett allmänt begrepp. Eftersom domstolen i det ovannämnda målet använde detta ord i singular går det att dra slutsatsen att domstolens avsikt var att hänvisa till ett visst slags konto. Med tanke på vilka finansiella produkter det rör sig om förefaller detta särskilda konto implicit, men med nödvändighet, vara det värdepapperskonto där värdepappren deponerades, eftersom det är på detta konto som värdet på värdepappren registrerades och följaktligen där den skada som käranden lidit uppkom.

²⁰ Dom av den 12 maj 2021, Vereinigung van Effectenbezitters (C-709/19, EU:C:2021:377, punkt 37).

²¹ Dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61, punkt 33). Vid fastställandet av orten för den skadevållande händelsen slog domstolen fast att vid ärekränkning genom en tidningsartikel som spridits inom flera staters territorium är denna ort den ort där utgivaren av den omtvistade publikationen är etablerad, eftersom den utgör ursprungsorten för skadan från vilken ärekränkningen har uttalats och spridits ut. *Ibidem* punkt 24.

²² Laazouzi, M., ”L’extension du for européen aux personnes morales victimes d’atteintes aux droits de la personnalité sur Internet’, *JCP G*, no49, 4 december 2017, s. 2225.

²³ Dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkterna 45 och 46).

ort där ett online-innehålls inverkan på en persons personlighetsskydd bäst kan bedömas.²⁴ För domstolen motsvarar denna plats i allmänhet, men inte alltid, den plats där personen är stadigvarande bosatt. En person kan emellertid även ha centrum för sina intressen i en medlemsstat där han eller hon inte är stadigvarande bosatt, eftersom andra faktorer såsom utövandet av en yrkesverksamhet kan göra att det föreligger ett särskilt nära samband med denna medlemsstat.²⁵

36. Utöver detta anknytningskriterium slog domstolen i punkt 51 i domen i målet eDate fast att käranden även kunde väcka talan vid domstolarna i varje medlemsstat på vars territorium det på internet publicerade innehållet är eller har varit åtkomligt. Dessa domstolar är endast behöriga avseende de skador som orsakats i den medlemsstat där den domstol vid vilken talan väckts är belägen.²⁶

37. Till följd av denna dom har en person som anser sig ha utsatts för en kränkning av personlighetsskyddet till följd av förtal på internet rätt att väcka talan i tre forum där de berörda nationella domstolarna är behöriga att pröva hela skadan, nämligen på den ort där svaranden har hemvist, den ort där den skadevällande händelsen inträffade – det vill säga den ort där beslutet att sprida meddelandet i fråga uttryckligen eller underförstått fattades²⁷ – och den ort där käranden har centrum för sina intressen. Personen kan även väcka talan i flera andra forum, nämligen de olika medlemsstater där publiceringen i fråga är eller har varit *åtkomlig*, där de behöriga nationella domstolarna endast är behöriga att pröva en skada som uppkommit i den berörda medlemsstaten.

²⁴ Dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 48). Domstolen motiverade därefter denna lösning med att begreppet "centrum för den drabbades intressen" i princip pekar ut den plats där den skada som orsakats av innehåll på internet tydligast uppkommer. Dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 33). Denna lösning har nyligen bekräftats i domen av den 17 juni 2021, Mittelbayerischer Verlag (C-800/19, EU:C:2021:489, punkt 31). Domstolen uttalade att "den ort där skadan inträffade" inte avser den ort där käranden har sin hemvist eller "huvuddelen av sin förmögenhet" av det enda skälet att käranden har lidit ekonomisk skada där till följd av en förmögenhetsförlust som inträffat och som han har lidit i en annan konventionsstat. Se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2004, Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, punkt 21) och dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 35). Skälet för denna rättspraxis förefaller vara att den ort där skadan inträffade inte kan presumeras: "en sådan behörighet kan emellertid motiveras i den mån kärandens hemvist sammanfaller med den ort där den omständighet som orsakat skadan inträffat eller den ort där skadan uppkommit". Dom av den 12 september 2018, Löber (C-304/17, EU:C:2018:701, punkt 25) och dom av den 12 maj 2021, Vereniging van Effectenbezitters (C-709/19, EU:C:2021:377, punkt 29). Det ska emellertid noteras att vid förtal åsamkas käranden inte enbart ekonomisk skada, utan framför allt även ideell skada. I domen i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan gjorde domstolen å andra sidan inte intressecentrum till ett anknytningsmoment som ska användas i alla situationer. För att komma fram till slutsatsen att "[k]riteriet centrum för den drabbades intressen pekar ... ut den plats där den skada som orsakats av innehåll på internet tydligast uppkommer, i den mening som avses i artikel 7 led 2 i förordning nr 1215/2012" utgick domstolen från antagandet att "den påstådda skadan i allmänhet märks tydligast där personen i fråga har centrum för sina intressen". Min kursivering. Det kan därför antas att domstolen inte exkluderade att den ort där skadan inträffade under vissa omständigheter de facto kan eller inte kan vara centrum för intresset hos den ifrågavarande personen.

²⁵ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 49). Eftersom detta anknytningskriterium enligt punkt 42 i domen i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan, i synnerhet när det gäller online-innehåll, kan motiveras med att en sådan skada i allmänhet känns mest på den plats där den berörda personen har centrum för sina intressen, med hänsyn till det anseende denne åtnjuter på denna ort, ska begreppet centrum för intressen förstås på så sätt att det närmare bestämt avser den ort där den berörda personen drar störst ekonomiska, politiska, sociala eller relationsmässiga fördelar av sitt anseende.

²⁶ Dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 51). Vad gäller fastställandet av orten för den skadevällande händelsen vid förtal på internet har domstolen slagit fast att detta inte är den ort där meddelandet lades ut, utan den ort där beslutet att sprida meddelandet (uttryckligen eller underförstått) fattades, vilken presumeras vara orten för bolagets säte eller webbplats eller ägarens hemvist. Se, vad gäller upphovsrättsintrång på internet, dom av den 22 januari 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, punkt 25) och, vad gäller annonsering som utgör intrång i ett varumärke, dom av den 19 april 2012, Wintersteiger (C-523/10, EU:C:2012:220, punkt 38) Vad gäller defekta produkter anser domstolen dock att orten för den skadevällande händelsen inte är den ort där beslutet om att sätta produkten i omlopp fattades, utan i princip den ort där den aktuella produkten tillverkas. Se dom av den 16 januari 2014, Kainz (C-45/13, EU:C:2014:7, punkt 26).

²⁷ Detta kriterium, som i huvudsak grundar sig på en objektiv tolkning av begreppet spridning, skulle kunna behöva utvecklas för att ta hänsyn till det mer subjektiva synsätt som domstolen utvecklat med avseende på begreppet immateriella rättigheter i samband med en överföring till allmänheten, bland annat i domarna av den 8 september 2016, GS Media (C-160/15, EU:C:2016:644, punkterna 35 och 48–55) och av den 22 juni 2021, YouTube och Cvando (C-682/18 och C-683/18, EU:C:2021:503, punkterna 68 och 81–89).

38. I ytterligare tre mål upprepades att en talan kunde väckas vid domstolarna i varje medlemsstat i vilka innehåll som lagts ut på internet är eller har varit åtkomligt och tillämpades denna möjlighet på upphovsrättsintrång på internet, av den anledningen att det är dessa domstolar som är bäst skickade att avgöra om rättigheten har trätts för när och vilken skada som uppkommit, nämligen i målen Pinckney,²⁸ Hejduk²⁹ och Hi Hotel HCF.³⁰ Denna bedömning bekräftades framför allt i domen i målet Hejduk, även om domstolen i slutändan inte följde generaladvokaten Cruz Villalóns förslag till avgörande i det målet, enligt vilket en sådan princip skulle bidra till att skapa rättsosäkerhet för parterna.³¹ I vart och ett av dessa mål motiverade domstolen sin ståndpunkt med att det upphovsrättsliga skyddet vanligtvis omfattas av en territorialitetsprincip, nämligen att staternas lagstiftning i praktiken endast beivrar upphovsrättsintrång som begås på deras territorium.³²

39. I målet Bolagsupplysningen och Ilsjan ombads domstolen slutligen, i den första tolkningsfrågan, att klargöra huruvida bedömningen i målet eDate var tillämplig på en juridisk person som önskade få ett påstått felaktigt innehåll som offentliggjorts på en webbplats rättat och relaterade kommentarer på ett diskussionsforum på samma webbplats avlägsnade samt ersättning för den skada som vederbörande påstår ha lidit. Vad gäller yrkandena om rättelse och avlägsnande slog domstolen fast att regeln för att fastställa vilken domstol som är behörig att pröva en talan om ersättning för hela skadan – som enligt domen i målet eDate är domstolarna i den medlemsstat där den skadelidande har centrum för sina intressen – även är tillämplig på juridiska personer, oberoende av om det aktuella innehållet är av sådan art att det kan medföra ekonomisk eller ideell skada.³³

40. Enligt domstolen ska centrumet för ett bolags intressen i en sådan situation motsvara den plats där dess kommersiella anseende är mest etablerat, och det ska således bestämmas utifrån den plats där personen utövar sin huvudsakliga ekonomiska verksamhet. Centrum för en juridisk persons intressen kan förvisso sammanfalla med den plats där den har sitt stadgeenliga säte, när den utövar all eller huvuddelen av sin verksamhet i den medlemsstat där sätet är beläget och dess rykte där följaktligen är viktigare än i alla andra medlemsstater. Var sätet är beläget är dock inte i sig ett avgörande kriterium vid denna bedömning.³⁴

41. I sitt svar på den andra frågan, om vilka domstolar som är behöriga att pröva ett yrkande om rättelse eller avlägsnande av kommentarer som lagts upp på internet, slog domstolen fast att ett sådant yrkande inte kunde framställas vid domstolarna i varje medlemsstat, eftersom den omständigheten att ”uppgifter och innehåll som publiceras på en webbplats är tillgängliga överallt och räckvidden av en spridning på internet alltså i princip är obegränsad ... [gör att] ... ett yrkande om rättelse av sådana uppgifter och avlägsnande av sådant innehåll [är] odelbart.”³⁵ Enligt domstolen kan ett sådant yrkande endast framställas vid en domstol som är behörig att pröva en talan om ersättning för hela skadan.

²⁸ Dom av den 3 oktober 2013, Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, punkterna 36 och 45).

²⁹ Dom av den 22 januari 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, punkterna 22 och 36).

³⁰ Dom av den 3 april 2014, Hi Hotel HCF (C-387/12, EU:C:2014:215, punkt 39).

³¹ Förslag till avgörande av generaladvokaten Cruz Villalón i målet Hejduk (C-441/13, EU:C:2014:2212, punkt 43).

³² Se punkterna 36 och 39 i förslaget till avgörande av generaladvokaten Cruz Villalón i målet Hejduk (C-441/13, EU:C:2014:2212).

³³ Dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkterna 36 och 38). I punkt 37 konstaterar domstolen således följande: ”Om den påstådda skadan är av materiell eller immateriell art kan förvisso ha betydelse för om den är reparabel, men det saknar betydelse när det gäller att bestämma centrum för den berörda personens intressen såsom varande den plats där en domstol bäst kan bedöma den faktiska inverkan av en publicering på internet och huruvida denna varit till skada.”

³⁴ Dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 41).

³⁵ Dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 48). Min kursivering.

42. Det är mot denna bakgrund som den hänskjutande domstolen, mot bakgrund av de skäl som EU-domstolen har anfört för att motivera att vissa domstolar har exklusiv behörighet i fråga om *avlägsnande eller rättelse* av omtvistat innehåll, vill få klarhet i huruvida det inte även vore lämpligt att tillerkänna dessa domstolar exklusiv behörighet i fråga om *ersättning*. Detta ger implicit upphov till frågan huruvida EU-domstolen, i domen av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766), inte enbart ville *särskilja* detta mål från tidigare praxis utan avsåg att *helt ändra* sin praxis, och således överge den mosaikliknande metoden även vid skadeståndsyrkanden.³⁶

43. Till att börja med vill jag förtydliga att jag anser att lydelsen av artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 varken utgör hinder för att överge den mosaikliknande metoden, eller innebär ett krav på att denna ska behållas. Som redan påpekats begränsas den bestämmelsen till att fastställa en princip om behörighet för domstolarna på den ort där skadan uppkommer, utan att detta närmare preciseras.

44. För det andra är det svårt att dra någon slutsats om den mosaikliknande metoden från domen i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan. Även om generaladvokaten Bobek uttryckligen hade uppmanat domstolen att se över sin rättspraxis, valde domstolen att på den första frågan ge ett relativt kortfattat svar som endast rörde vilka domstolar som är behöriga att pröva en talan om rättelse eller avlägsnande av kommentarer, trots att domstolen inom ramen för sitt svar hade kunnat ta upp frågan om att behålla den mosaikliknande metoden.³⁷ I den mån domstolen – för att motivera att vissa domstolar har exklusiv behörighet att pröva en talan om rättelse eller avlägsnande av innehåll på internet – grundade sitt svar på att en sådan talan är unik och odelbar, innebär detta svar inte nödvändigtvis att den mosaikliknande metoden har övergetts vad gäller en skadeståndstalan.

45. Den omständigheten att en nationell domstol med stöd av tillämplig lag i den medlemsstat där den domstolen är belägen, och särskilt med beaktande av det aktuella innehållets art och åtkomlighet och den berörda personens anseende i den medlemsstaten, exempelvis slår fast att det inte finns anledning att ersätta kändaren för den skada denne lidit i samma medlemsstat utesluter inte att en domstol i en annan medlemsstat beslutar att utge ersättning med stöd av en annan lag och av andra skäl. Det är fullt möjligt att tänka sig situationer där en kändare inte får ersättning i medlemsstat A, på grund av att det var högst sannolikt att endast ett högst begränsat antal personer hade åtkomst till publiceringen i den staten eller på grund av att kändaren inte hade något verkligt anseende att skydda i den staten, men får ersättning i medlemsstat B, där fler personer kan ha läst den aktuella publiceringen eller där kändarens anseende var större och detta anseende faktiskt skadats eller påverkats av publiceringen.

46. Eftersom förtalslagarna fortfarande regleras i de olika medlemsstaternas rättsordningar och dessa inte har harmoniserats, är det även möjligt att tänka sig situationer där vissa uttryck skulle kunna anses vara ärekränkande i medlemsstat C, men inte i medlemsstat D. Om flera nationella

³⁶ Även om denna fråga inte tas upp i förevarande mål uppkommer frågan om tillämpningen av principen om en mosaik av behöriga domstolar även vid käromål som inte syftar till att avlägsna eller rätta innehåll, utan till att blockera åtkomsten till innehållet. För att motivera sin lösning avseende käromål om avlägsnande eller rättelse av innehåll har domstolen grundat sig på att yrkandena om rättelse eller avlägsnande av innehåll är odelbara, vilket inte är fallet för yrkanden om blockering av innehåll, eftersom den blockeringen kan vara geografiskt lokaliserad. Se dom av den 15 september 2016, McFadden (C-484/14, EU:C:2016:689, punkt 95) och dom av den 24 september 2019, Google (Territoriell räckvidd för borttagandet av länkar) (C-507/17, EU:C:2019:772, punkt 73).

³⁷ Se Bizer, A., "International jurisdiction for Violations of Personality Rights on the Internet: Bolagsupplysningen" *Common Market Law Review*, volym 55(6), 2018, s. 1941–1957. I svaret på den andra och den tredje frågan, angående möjligheten att väcka talan vid domstol i den medlemsstat där någons centrum för intressen befinner sig, hänvisade domstolen till situationen för en person som väckt talan om rättelse av vissa uppgifter och till full ersättning för skadan, medan det av lydelsen av svaret på den första frågan framgår att domstolen i det svaret endast beaktade yrkanden om rättelse eller avlägsnande av innehåll.

domstolar skulle meddela motstridiga domar avseende en talan om rättelse eller avlägsnande av samma online-innehåll, skulle det vara omöjligt för de personer som administrerar den webbplats där innehållet finns och har gjorts åtkomligt att samtidigt följa alla dessa avgöranden.

47. Det stämmer visserligen att domstolen i punkt 31 i sin dom i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan, i vilken det hänvisas till den mosaikliknande metoden, endast nämner domen i målet Shevill som ett prejudikat. För mig saknar detta dock betydelse eftersom domstolen inte alltid hänvisar till all sin tidigare praxis.³⁸

48. Det troligaste är att domstolen i domen i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan medvetet valde att inte ta ställning till frågan huruvida den mosaikliknande metoden skulle behållas i samband med ersättningsfrågor.³⁹ Det innebär emellertid inte att frågan om huruvida denna lösning är lämplig inte ska bedömas.

49. I sitt förslag till avgörande i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan ansåg generaladvokaten Bobek att denna metod varken motsvarade parternas intressen eller allmänintresset. Till stöd för sin uppfattning anförde han flera argument till stöd för att sluta använda metoden, varav tre kan antas vara relevanta vid skadeståndsyrkanden.

50. För *det första* tog domstolen, när den utvidgade lösningen i domen i målet Shevill till att omfatta online-innehåll, inte hänsyn till internets specifika karaktär, det vill säga att varje innehåll som publiceras där kan få obegränsad spridning.⁴⁰ I ett sådant sammanhang skulle en tillämpning av den mosaikliknande metoden leda till en ökning av antalet behöriga domstolar, vilket skulle göra det svårt för upphovsmannen bakom materialet att förutse vilken domstol som är behörig om saken går till domstol.⁴¹

51. För *det andra* innebär principen om mosaikliknande behörighet en risk för splittring av käromålen vid de domstolar i medlemsstaterna som endast är behöriga i fråga om skador som vållats på deras nationella territorium. I praktiken skulle det vara svårt att samordna sådana käromål.⁴²

52. För *det tredje* tjänar inte ett mångfaldigande av särskilda behörighetsgrunder till att skydda dem som har utsatts för förtal, eftersom dessa under alla omständigheter har rätt att väcka talan mot upphovsmännen till det ärekränkande innehållet vid de domstolar där centrumet för deras intressen finns, vilket är enklast för dem. I detta sammanhang kan ett sådant mångfaldigande endast tjäna till att uppmuntra till rättsliga trakasserier.⁴³

³⁸ Det går tvärtom att argumentera för att artikel 48 i domen av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766), i vilken de skäl anges som föranledde domstolen att inte tillämpa principen om mosaikliknande behörighet i fråga om rättelse eller avlägsnande, formulerats för att motivera ett särskiljande snarare än en fullständig ändring av densamma. Jag anser emellertid inte att ordalydelsen i denna punkt är så explicit att det går att dra slutsatsen att domstolen med nödvändighet avsåg att behålla mosaikprincipen vid skadeståndsyrkanden.

³⁹ Se, för ett liknande resonemang, även L. Idot, "Compétence en matière délictuelle, commentaire", *Europe*, No°12, december 2017, comm. 494 och Corneloup, S., Muir Watt, H., "Le for du droit à l'oubli", *Rev. Crit. DIP*, 2018, s. 297 och s. 300.

⁴⁰ Generaladvokaten Bobek anför ett annat argument i punkt 84 i sitt förslag till avgörande, nämligen att rättsmedlen är odelbara. Jag anser dock att detta argument endast avser en talan om rättelse eller avlägsnande av online-innehåll.

⁴¹ Se, för ett liknande resonemang, förslag till avgörande av generaladvokaten Bobek i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:554, punkterna 78 och 79).

⁴² Se, för ett liknande resonemang, förslag till avgörande av generaladvokaten Bobek i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:554, punkt 80).

⁴³ Se, för ett liknande resonemang, generaladvokaten Bobeks förslag till avgörande i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:554, punkterna 85–88).

53. Jag medger att dessa argument väger tungt, särskilt mot bakgrund av de målsättningar som eftersträvas med förordning nr 1215/2012. I skäl 21 i den förordningen specificeras för det första att förordningen syftar till att minimera möjligheten för samtidiga förfaranden och att se till att oförenliga domar inte meddelas i olika medlemsstater. Av skäl 15 i förordningen följer för det andra att behörighetsbestämmelserna bör säkerställa ökad rättssäkerhet. För det tredje anges i skäl 16 att om det finns en alternativ behörighetsgrund till domstolen på den plats där svaranden har hemvist beror detta på att det finns en nära anknytning mellan dessa forum och tvisteföremålet eller på att detta krävs för att underlätta en korrekt rättskipning.

54. I detta sammanhang är det frestande att stödja sig på den omständigheten att lösningarna i domarna i de ovannämnda målen Shevill och eDate rörde tolkningen av förordning nr 44/2001 och inte av förordning nr 1215/2012 för att motivera att den mosaikliknande metoden ska överges. Skäl 16 i den sistnämnda förordningen, som har en annan lydelse än skäl 12 i den förstnämnda förordningen betonar nu att rättssäkerhetsprincipen är viktig i tvister om utomobligatoriska förpliktelser som härrör från kränkningar av privatlivet eller personlighetsskyddet, inbegripet förtal, och ett tillägg kan därför tyda på att unionslagstiftaren hade för avsikt att ändra vissa aspekter av domstolens tidigare praxis.

55. Detta förefaller dock vara en alltför långtgående slutsats. Jag anser att detta tillägg bäst kan förstås som ett förtydligande av det mål som eftersträvas med artikel 7 i förordning nr 1215/2012. Härav följer inte att antagandet av förordning nr 1215/2012 tyder på att den mosaikliknande metoden inte längre motsvarar det aktuella rättsläget. Att överge denna metod innebär således en ändring av befintlig rättspraxis.

56. Även om domstolen inte i strikt mening är bunden av tidigare avgöranden, får den endast i undantagsfall avvika från fast rättspraxis. Domstolen har dock tidigare ändrat delar av sin praxis. Som påpekats av professor F. Picod⁴⁴ har domstolen exempelvis gjort detta när det har visat sig att domstolens tolkning av en bestämmelse har lett till en regel som inte varit särskilt effektiv,⁴⁵ när domstolens tolkning stött på ett starkt motstånd från de nationella domstolar som ansvarar för dess tillämpning⁴⁶ eller när tolkningen har blivit obsolet på grund av viss social, politisk eller teknologisk utveckling.⁴⁷

57. Eftersom även domstolen omfattas av principerna om proportionalitet och rättssäkerhet följer emellertid att sådana avsteg från tidigare rättspraxis inte får göras utan tungt vägande skäl och måste begränsas till vad som är strikt nödvändigt. Även när ett sådant skäl finns ska en sådan ändring framför allt syfta till att både begränsa den retroaktiva verkan och iaktta principen om *res judicata*.

58. I förevarande mål är frågan därför huruvida de problem som visserligen finns med den mosaikliknande metoden är så grundläggande att de motiverar att metoden överges och, även om så är fallet, huruvida det finns någon annan mindre långtgående metod som domstolen skulle kunna använda. Samtidigt som jag erkänner styrkan i de argument som generaladvokaten Bobek

⁴⁴ Picod, F., "Les revirements de jurisprudence de la Cour de justice de l'Union européenne", *Intervention au Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law*, 14 juni 2017. Se även, vad gäller denna fråga, Carpano, E., *Le revirement de jurisprudence en droit européen*, Bruylant, Bryssel, 2012.

⁴⁵ Dom av den 30 april 1996, Cabanis-Issarte (C-308/93, EU:C:1996:169, punkt 34).

⁴⁶ Se dom av den 17 oktober 1990, HAG GF (C-10/89, EU:C:1990:359, punkt 10) och dom av den 5 december 2017, M.A.S. och M.B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punkterna 13, 14, 16–20, 59 och 61).

⁴⁷ Se dom av den 30 april 1996, P/S (C-13/94, EU:C:1996:170, punkt 13) och förslag till avgörande av generaladvokaten Tesouro i målet P/S (C-13/94, EU:C:1995:444).

har anfört i sitt förslag till avgörande i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan är jag inte övertygad om att den rättspraxis som bygger på domen i målet Shevill ska ändras på detta sätt. Skälen till detta är följande.

59. För *det första* är det ingen nyhet att innehåll som lagts upp på internet har obegränsad räckvidd.⁴⁸ Sociala medier har visserligen blivit mycket större sedan 2011 års dom i målet eDate men redan vid den tidpunkten hade Facebook fler än 500 miljoner användare, varav hälften loggade in varje dag.⁴⁹

60. För *det andra* bör de problem som möjligheten att väcka talan vid flera olika domstolar skapar sättas i perspektiv. Ur en rent rättslig synvinkel leder den mosaikliknande metoden inte till några samordningsproblem mellan parallella förfarandena. Eftersom varje nationell domstol endast är behörig att fatta beslut om skador som uppkommit i den medlemsstat där domstolen finns, och var och en av dessa domstolar, i avsaknad av harmoniserade regler om vad som ska anses utgöra förtal, logiskt sett kommer att tillämpa var sin lag, nämligen den lag som är tillämplig i vart och ett av dessa territorier, kommer tvisten inte att ha samma föremål, som motsvarar yrkandena från berörd person, och inte samma rättsliga grunder, som enligt unionsrätten hänför sig till den faktiska och rättsliga bakgrunden.⁵⁰

61. I praktiken leder tillämpningen av den mosaikliknande metoden till att inte samtliga domstolar i medlemsstaterna tilldelas behörighet, utan endast domstolarna i de medlemsstater där det omtvistade innehållet är åtkomligt.⁵¹ Beroende på hur begreppet åtkomlighet ska förstås, vilket fortfarande är oklart i domstolens praxis, kommer inte samtliga domstolar i samtliga medlemsstater att vara behöriga. Även när flera domstolar är behöriga innebär detta dessutom inte nödvändigtvis att en skada anses ha uppkommit i varje berörd medlemsstat. Som redan påpekats är omständigheter som hur högt anseende den fysiska eller juridiska personen har som påstår sig ha utsatts för förtal,⁵² det språk som använts för att avfatta den aktuella publikationen, presentationen,⁵³ sammanhanget, de hänvisningar som använts för att formulera meddelandet och antalet besökare i de aktuella medlemsstaterna som har tagit del av publiceringen⁵⁴ sådana omständigheter som kan föranleda domstolarna att konstatera att den berörda personen inte har lidit någon skada inom det territorium där domstolen har territoriell behörighet.

⁴⁸ Som jämförelse förefaller det första ifrågasättandet av följderna av en så kallad ubik datateknik, som är ett mer omfattande begrepp, ha skett i en artikel av M. Weiser med titeln "The computer for the XXIst century" som publicerades i *Scientific American*, 1991, vol. 265, s. 3.

⁴⁹ <http://www.digitalbuzzblog.com/facebook-statistics-stats-facts-2011/>

⁵⁰ Se, exempelvis, dom av den 2 mars 2017, DI/EASO (T-730/15 P, ej publicerad, EU:T:2017:138, punkt 86). Eftersom behörighetsreglerna inte innehåller en presumtion om tillämplig lag är den mosaikliknande metoden i princip neutral vad gäller risken för överreglering till följd av innehållets upphovsmans och utgivares skyldighet att säkerställa efterlevnaden av lagstiftningskraven i de olika medlemsstater där innehållet kommer att vara åtkomligt. Den omständigheten att vissa domstolar har exklusiv behörighet innebär nämligen inte att fastställandet av tillämplig lag föregrips. Även om detta kan ses som en praktisk fiktion bör de domstolar som är behöriga att pröva en talan om ersättning av hela skadan i teorin tillämpa lagstiftningen i de olika medlemsstater där innehållet är åtkomligt för att fastställa vilket belopp som ska betalas i skadestånd.

⁵¹ Dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 47).

⁵² Internet ökar förvisso ett meddelandes potentiella publik. När det gäller en persons anseende innebär detta dock inte att en person som utsatts för förtal nödvändigtvis är känd i hela Europa.

⁵³ Det bör exempelvis noteras att internetanvändare från olika medlemsstater inte tittar på samma saker på en webbplats, eller gör detta olika länge. Se, exempelvis, Miratech, *Étude internationale: les habitudes des internautes suivant les pays*, 2013.

⁵⁴ Se, exempelvis, domen från Supreme Court of Ireland (Irlands högsta domstol) av den 15 mars 2012, Coleman mot MGN Ltd [2012] IESC 20, i vilken nämnda domstol förklarade sig sakna behörighet att pröva en förtalstalan enligt vad som numera är artikel 7.2 i Brysselförordningen, eftersom det inte var styrkt att en person med hemvist i Irland faktiskt hade haft åtkomst till den aktuella online-publiceringen.

62. I detta sammanhang förefaller problemet med mosaikprincipen i praktiken främst vara knutet till förekomsten av en risk för rättsliga trakasserier. Mångfaldigandet av antalet behöriga domstolar skapar en grogrund för rättsliga trakasserier, och i synnerhet för strategiska rättegångar mot allmänhetens deltagande (SLAPP, "recours bâillon" på franska).⁵⁵ Eftersom en rättsprocess innebär att svaranden måste lägga energi och resurser på denna, oavsett om käromålet är välgrundat eller ej, kan en person genom att inleda, eller hota att inleda, en mängd rättsprocesser, vålla en annan person skada (eller, för ett bolag, en konkurrensnackdel, genom att bolaget måste lägga tid och resurser på rättsprocessen).

63. Om vissa samvetslösa käreande kan tillämpa sådana strategier till sin fördel beror detta emellertid delvis på att medlemsstaternas befintliga bestämmelser om rättegångskostnader ofta inte är tillräckligt rigorösa när det gäller den tappande partens skyldighet att i förekommande fall ersätta den vinnande parten för den skada som lidits, antingen genom talan eller genom att på ett otillbörligt sätt ha bestritt käreandens yrkanden. Dessa regler tar nämligen inte alltid tillräcklig hänsyn till de indirekta kostnader som uppkommer vid handläggningen av ett förfarande (särskilt kostnaderna för de vedermödor som uppstått till följd av rättegången) även om dessa kostnader kan vara betydande, både i ekonomiska och icke-materiella termer.⁵⁶ Om dessa kostnader ersattes systematiskt och på ett bättre sätt, särskilt vid rättegångsmissbruk, skulle käreande avskräckas från att missbruka mosaikprincipen, eftersom de skulle riskera att behöva betala ut ett stort skadestånd till svaranden om deras talan inte vinner framgång.

64. Svarande kan dessutom vidta vissa åtgärder för att skydda sig mot detta slags risk. Beroende på sammanhang kan de exempelvis väcka en negativ fastställetalan vid en domstol med full behörighet.⁵⁷ Eftersom den domstolen är behörig att avgöra skadan i hela unionen får tillämpningen av regeln om ömsesidigt erkännande av avgöranden i förordning nr 1215/2012 till följd att varje annan domstol förlorar sin behörighet att avgöra den skada som uppkommer i endast en medlemsstat. Mer generellt har parter enligt artikel 30 i förordning nr 1215/2012 även möjlighet att ansöka om vilandeförklaring eller till och med avvisning av käromål som har samband med varandra, det vill säga käromål som är så förenade att en gemensam handläggning och dom är påkallad för att undvika att oförenliga domar meddelas som en följd av att käromålen prövas i olika rättegångar.⁵⁸ Detta innebär framför allt att upphovsmannen till det påstått ärekränkande innehållet inte behöver utsättas för den stress som det innebär att tvingas hantera flera rättsprocesser på en och samma gång.

65. Eftersom potentiella käreande inte har obegränsade resurser gynnas de sällan av en processtrategi som grundar sig på ett mångfaldigande av käromål. Sådana strategier tillämpas därför mest av ekonomiska aktörer med betydande resurser. Om mosaikprincipen skulle försvinna hindrar detta emellertid inte dessa aktörer från att tillämpa denna typ av strategi. Enligt

⁵⁵ Se, vad gäller denna fråga, G.W. Prings (1989) "SLAPPs: Strategic Lawsuits Against Public Participation", 7 *Pace Envtl. L. Rev.* 1989, 3, P. Canan (1989), the SLAPP from a sociological Perspective, 7 *Pace Envtl. L. Rev.* 1989, 23 och N. Landry *SLAPP - Bâillonnement et répression judiciaire du discours politique*, Ecosociété, 2012.

⁵⁶ Det är inte ens möjligt att ta tillräcklig hänsyn till direkta kostnader. Ersättning utgår endast för advokaters standardtaxor även om dessa ofta tar ut ett högre arvode, särskilt när en person vänder sig till en internationell advokatbyrå för att undvika att behöva ha kontakt med olika advokatbyråer i olika länder. Ofta tar rättegångskostnadsreglerna inte heller hänsyn till den omständigheten att parten måste betala alla dessa kostnader i förskott.

⁵⁷ Se, exempelvis, dom av den 25 oktober 2012, *Folien Fischer och Fofitec (C-133/11, EU:C:2012:664)*. Möjligheten att väcka en negativ fastställetsetalan finns exempelvis i nederländsk rätt, men inte i fransk rätt. Se Committee of experts on Human Rights Dimensions of automated data processing and different forms of artificial intelligence, *Study on forms of liability and jurisdictional issues relating to the application of civil and administrative law in matters of defamation in the member states of the Council of Europe*, Europarådets studie, DGI(2019)04, s. 24. Se även, vad gäller denna fråga, Bouthinon-Dumas, H., De Beaufort, V., Jenny, F., Masson A., *Stratégie d'instrumentalisation juridique et concurrence*, Larcier, 2013, s. 37.

⁵⁸ I vissa rättssystem finns mekanismer för att förebygga denna typ av processtrategi, såsom exempelvis regeln om *forum non conveniens* i de rättssystem som tillämpar common law.

domstolens praxis ska kriteriet om intressecentrum bedömas för vart och ett rättssubjekten.⁵⁹ Vid en koncern bestående av en grupp av bolag med likande bolagsnamn innebär tillämpningen av kriteriet om centrum för bolagets intressen följaktligen att varje juridisk enhet i koncernen (som eventuellt inte till 100 procent kontrolleras av ett moderbolag) har rätt att väcka en skadeståndstalan mot meddelandets upphovsman vid domstolarna i den stat där vart och ett av bolagen har centrum för sina intressen.⁶⁰

66. För *det tredje* är det oklart huruvida den mosaikliknande metoden verkligen strider mot de syften som eftersträvas med förordning nr 1215/2012. I domen i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan understryks att den särskilda behörighetsbestämmelsen avseende skadestånd utanför avtalsförhållanden i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 inte avsåg att erbjuda den svagare parten ett stärkt skydd.⁶¹ Att tillämpningen av den mosaikliknande metoden eventuellt kan missgynna en av parterna saknar därför i princip relevans.

67. Vad närmare bestämt gäller de tre syften som eftersträvas med bestämmelserna i förordning nr 1215/2012 om domstols behörighet kan det, vad gäller det mål om att säkerställa rättssäkerheten som avses i skäl 15 i förordning nr 1215/2012, påpekas att domstolen anser att detta mål är uppfyllt om svaranden utifrån det kriterium som används kan avgöra i vilka domstolar en talan mot honom eller henne kan väckas. Såsom High Court of Australia har framhållit i en principiellt viktig dom, *Dow Jones och Company Inc mot Gutnick*, kan det i detta sammanhang påpekas att när en person beslutar att lägga ut innehåll på internet som är "åtkomligt" från samtliga medlemsstater, kan denna person förvänta sig att bli stämmd i var och en av dessa medlemsstater.⁶²

68. I sin dom av den 12 maj 2021, *Vereniging van Effectenbezitters (C-709/19, EU:C:2021:377, punkt 34 och följande punkter)*, har domstolen visserligen i viss mån prioriterat målet om förutsebarhet framför andra överväganden, inklusive hänsyn till lydelsen av artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012. I den domen, som rörde en skadeståndstalan som väckts av aktieägare på grund av bristande information, avvisade domstolen nämligen argumentet att ett bolag kan förvänta sig att bli stämt där aktieägarnas värdepapperskonton finns, med den enda motiveringen att kriterierna avseende aktieägarnas hemvist och den plats där deras konton finns inte gör det möjligt för emittenten att förutse vid vilken domstol med internationell behörighet bolaget kan komma att stämmas, då detta skulle strida mot det syfte som anges i skäl 16 i förordning nr 1215/2012, nämligen att, för att säkerställa rättssäkerheten, förhindra att svaranden kan stämmas i en domstol i en medlemsstat som han eller hon inte rimligen kunde förutse. Av målet om förutsebarhet följer enligt domstolen att när det gäller ett börsnoterat bolag, som ett sådant som det som är aktuellt i det nationella målet, kan det endast fastställas att domstolarna i de medlemsstater i vilka detta bolag, med avseende på bolagets börsnotering, har uppfyllt de lagstadgade kraven på offentliggörande, är behöriga med hänvisning till den ort där skadan uppkommit. Det är således endast i dessa medlemsstater som ett sådant bolag rimligtvis kan förutse förekomsten av en investeringsmarknad och kan hållas ansvarigt för skada.

⁵⁹ Se, i detta avseende, dom av den 17 oktober 2017, *Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 41)*.

⁶⁰ Detsamma gäller exempelvis vid skada till följd av en kartell mellan leverantörer. Även om moderbolaget sköter förhandlingarna om inköp av råvaror betalas dessa oftast av dotterbolagen, som kanske inte till 100 procent ägs av moderbolaget. Det är således i deras räkenskaper, och inte i moderbolagets räkenskaper, som de merkostnader som kartellen gett upphov till visar sig. Beroende på hur en koncern organiserar sina inköp kan de skadelidande parterna därför vara antingen moderbolagen eller vart och ett av dotterbolagen.

⁶¹ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 oktober 2017, *Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 39)*.

⁶² Se *Dow Jones och Company Inc mot Gutnick* [2002] HCA 56; 210 CLR 575; 194 ALR 433; 77 ALJR 255 (10 december 2002), punkt 39 ("de som lägger ut uppgifter på webben gör detta med vetskap om att de uppgifter som de gör åtkomliga blir åtkomliga i hela världen, utan några geografiska begränsningar").

69. Jag anser dock inte att denna lösning indirekt ifrågasätter den mosaikliknande metoden. Om det, om än ungefärligt,⁶³ går att göra bedömningen att ett börsnoterat bolags investeringsmarknad finns där det börsnoterades kommer den geografiska marknaden för ett meddelande att fastställas utifrån åtkomligheten till det meddelandet. Å andra sidan medför lösningen i domen i målet *Vereniging van Effectenbezitters*, i kombination med behörigheten hos domstolarna på den ort där aktierna emitterades, vilken enligt artikel 4 i förordning nr 1215/2012 följer av behörigheten på den ort där svaranden har sin hemvist, att domstolarna i de medlemsstater vars lag i princip också är tillämplig på tvisten ges behörighet. I så mening är denna lösning förenlig med målet om en korrekt rättsskipning i skäl 16 i förordning nr 1215/2012. Vid förtal kan tillämplig lag däremot antas vara lagen i de olika medlemsstater där meddelandet är åtkomligt. Enligt min mening är detta en avgörande skillnad, eftersom kändan om den mosaikliknande metoden överges i förtalsmål kan berövas möjligheten att väcka talan vid domstolarna i de medlemsstater där det aktuella meddelandet var åtkomligt och skulle berövas möjligheten att väcka talan vid de domstolar som är bäst lämpade att bedöma tillämpningen av olika relevanta lagar och fastställa de faktiska omständigheterna.

70. Under alla omständigheter förefaller den mosaikliknande metoden inte ge ett mindre förutsägbart resultat än det som följer av exempelvis tillämpningen av kriteriet om centrum för den skadelidandes intressen.⁶⁴ När det gäller icke-ekonomiska aktörer kan ett sådant kriterium visserligen förefalla kunna tillämpas enkelt, eftersom det mer eller mindre motsvarar den plats där den drabbade har sitt intressecentrum och sociala liv. Detta kriterium framstår emellertid som mycket svårare att tillämpa när det gäller ekonomiska aktörer,⁶⁵ eftersom det finns olika uppfattningar om vad som utgör ett bolags "intressen", vilket framgår av skillnaden i synsätt mellan aktieägarnas företräde och intressentteorier.⁶⁶

71. För att lösa detta problem krävs att centrum för en juridisk persons intressen motsvarar etableringsorten, dels eftersom förtal utgör en kränkning av en persons heder, värdighet och anseende (och inte av dennes produkter), dels eftersom det är i bokföringen som effekterna av en eventuell kränkning av den juridiska personens anseende kommer att visa sig.⁶⁷ En sådan regel skulle således, i enlighet med rättssäkerhetsprincipen, ha gjort det möjligt för upphovsmannen till en publicering om den juridiska personen att förutse vad tillämpningen av detta anknytningskriterium skulle få för resultat. Det är nämligen enkelt att ange var en ekonomisk aktör har sitt säte, eftersom det enligt olika unionsrättsliga instrument är obligatoriskt att ange en ekonomisk aktörs säte.

⁶³ Det vill säga genom att bortse från att vissa aktier i samma bolag kan vara onoterade eller kan säljas utanför den fondbörs där de är noterade.

⁶⁴ Det kan i detta avseende noteras att förutsebarhetsmålet rör både upphovsmannen av det påtalat ärekränkande innehållet och den person som innehållet handlar om, Se exempelvis dom av den 17 oktober 2017, *Bolagsupplysningen och Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 35).

⁶⁵ Framför allt kan fastställandet av en exakt plats vara ännu mer oförutsägbart när det som är föremål för ärekränkningen exempelvis inte är bolagsnamnet utan ett av de många varumärken som bolaget använder. Frågan uppkommer även huruvida ett varumärke, till skillnad från ett firmanamn, omfattas av personlighetsskyddet. Om så är fallet uppkommer frågan hur kriteriet om centrum för ett bolags intressen ska tillämpas när samma varor säljs under olika varumärken i olika länder. Ska det därav dras slutsatsen att ett separat intressecentrum finns för vart och ett av varumärkena, även om domstolen tidigare resonerat kring intressecentrum för det berörda bolaget.

⁶⁶ Se, exempelvis, Rönnegard, D., & Craig Smith, N., "Shareholder Primacy vs. Stakeholder Theory: The Law as Constraint and Potential Enabler of Stakeholder Concern", i Harrison, J. S., Barney, J., Freeman, R., & Phillips, R., (Eds.), *The Cambridge Handbook of Stakeholder Theory*, CUP, Cambridge, 2019, s. 117–131 och, i French, Tchotourian, I., "Doctrine de l'entreprise et école de Rennes: La dimension sociétale, politique et philosophique des activités économiques affirmée – Présentation d'un courant de pensée au service de l'homme", i Champaud, C. (Ed.), *L'entreprise dans la société du 21e siècle*, Larcier, Bruxelles, 2013, s. 131–174.

⁶⁷ I sin dom av den 21 maj 2015, *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335, punkterna 52 och 53), slog domstolen exempelvis fast att vid "en skada som består i en merkostnad som uppstått till följd av ett konstlat överpris ... återfinns [den ort där skadan uppkom] i princip där den skadelidande har sitt säte".

72. Domstolen gjorde dock i stället bedömningen att "[c]entrum för en juridisk persons intressen kan förvisso sammanfalla med den plats där den har sitt stadgeenliga säte, när den utövar all eller huvuddelen av sin verksamhet i den medlemsstat där sätet är beläget och dess rykte där följaktligen är viktigare än i alla andra medlemsstater. Var sätet är beläget är dock inte i sig ett avgörande kriterium vid denna bedömning".⁶⁸ Vad som är relevant är den plats där "den berörda juridiska personen har det mesta av sin ekonomiska verksamhet".⁶⁹

73. För ett företag är begreppet ekonomisk verksamhet naturligtvis något tvetydigt. Det kan förstås på åtminstone två sätt, nämligen, ur ett kommersiellt perspektiv, som den ort där merparten av en ekonomisk aktörs försäljning sker (utan att ens gå in på huruvida den relevanta indikatorn i så fall ska vara vinst eller omsättning, eftersom detta regelbundet kan förändras, särskilt för ett företag som genomför stora projekt i hela världen)⁷⁰ eller, ur ett mer industriellt perspektiv, som den ort där de ekonomiska, mänskliga och tekniska resurser som krävs för att den juridiska personen ska kunna bedriva sin verksamhet kombineras och används för att producera de varor eller tjänster som säljs.⁷¹ En ekonomisk aktörs anseende kan nämligen ha betydelse för aktörens eventuella relationer med inte bara sina kunder utan med samtliga intressenter (aktieägare, borgenärer, leverantörer, anställda etcetera). Ett bolags anseende kan exempelvis ha en direkt inverkan på bolagets möjligheter att skaffa kapital på de finansiella marknaderna,⁷² eller få leveranser.

74. Tillämpningen av ett sådant kriterium medför dessutom med nödvändighet andra praktiska svårigheter. Oberoende av hur begreppet ekonomisk verksamhet ska förstås, omfattas nämligen de uppgifter som svaranden behöver för att fastställa vilken domstol som är behörig på denna grund sannolikt, såvitt avser privatpersoner, av förordning 2016/679⁷³ och, såvitt avser bolag, i viss mån av affärssekretess.⁷⁴ I praktiken kan man därför fråga sig om det är minst lika svårt för svaranden att förutse vilka domstolar som är behöriga på grundval av kriteriet om intressecentrum som på grundval av mosaikprincipen.

⁶⁸ Dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 41).

⁶⁹ Dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, punkt 43). Jag påpekar i detta sammanhang att domstolen tycks ha gett begreppet "centrum för intressen" en annan innebörd än den som ges i artikel 3.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/848 av den 20 maj 2015 om insolvensförfaranden (EUT L 141, 2015, s. 19). I den bestämmelsen definieras "platsen för de huvudsakliga intressena" som "den plats där gäldenären vanligtvis förvaltar sina intressen på ett sätt som kan fastställas av tredje man".

⁷⁰ Även om det ur detta perspektiv kan vara frestande att anse att den plats där bolaget gör störst vinst bör ses som centrum för bolagets intressen, eftersom ett bolag måste täcka sina kostnader för att överleva, anser jag att i stället att centrumet för bolagets intressen bör vara den plats där bolaget har störst affärsmarginal (omsättning minus inköpskostnaden för de sålda varorna). En annan fråga som kan uppkomma är när bedömningen av var en juridisk person har centrum för sina intressen bör ske, vid tidpunkten för skadan eller vid den tidpunkt då talan väcks.

⁷¹ I sin dom av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766), tycks domstolen i punkt 42 mena att den skadelidandes centrum för intressen, på grund av de faktiska omständigheterna i det målet, var i Sverige, eftersom bolaget bedrev merparten av sin verksamhet där. Domstolen specificerade dock inte om den med "verksamhet" avsåg sökandens kunder eller de produktionsmedel som användes för att tillgodose dessa kunder.

⁷² Guimaraes, G., "The Corporate Ad; Wall Street's Supersalesman", *Industry Week*, 10 juni 10 1985, och Boistel, P., "La réputation d'entreprise: un impact majeur sur les ressources de l'entreprise", *Management & Avenir*, vol. 17, no. 3, 2008, s. 9–25.

⁷³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (EUT L 119, 2016, s. 1).

⁷⁴ Även när viss ekonomisk information offentliggörs på grund av de skyldigheter i fråga om offentliggörande som föreskrivs för vissa bolag i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG (EUT L 182, 2013, s. 19), skulle en vanlig person som har lagt upp kommentarer om det aktuella bolaget kunna ha svårt att förstå denna information på det sätt som behövs för att kunna sluta sig till var centrum för bolagets intressen finns.

75. Om man i stället övergår till målet att minimera möjligheten för samtidiga förfaranden (för att säkerställa att det finns ett nära samband mellan dessa domstolar och tvisten eller för att underlätta korrekt rättskipning), förefaller domstolens ståndpunkt hittills ha varit att tillämpningen av ett kriterium som kan resultera i att flera domstolar i olika medlemsstater är behöriga för denna typ av mål inte utgör något problem så länge det använda kriteriet ger behörighet åt domstolar som sannolikt har bättre förutsättningar att bedöma den uppkomna skadan. En sådan uppfattning är nämligen förenlig med målet om korrekt rättskipning i skäl 16 i förordning nr 1215/2012 som motivering till att göra undantag från huvudregeln att domstolarna på den ort där svaranden har sin hemvist är behöriga.⁷⁵

76. Jag noterar exempelvis att domstolen i punkt 43 i domen av den 3 oktober 2013, Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635), efter att ha hänvisat till målet om korrekt rättskipning, slog fast att domstolarna i de olika medlemsstater där den påstådda skadan sannolikt har uppkommit eller kan komma att uppkomma är behöriga att pröva en talan om ersättning för intrång i upphovsrätten när den medlemsstat där denna domstol är belägen skyddar det upphovsrättsliga material som käranden åberopar.⁷⁶

77. I punkterna 33 och 34 i sin dom av den 29 juli 2019, Tibor-Trans (C-451/18, EU:C:2019:635), fann domstolen på samma sätt att domstolarna i de olika medlemsstater i vilka den marknad som påverkas av överträdelsen är belägen, och i vilken den skadelidande påstår sig ha lidit skada, bör anses behöriga att pröva en skadeståndstalan till följd av skador som vållats av ett åsidosättande av artikel 101 FEUF. Domstolen tillade därefter att "[d]en lösningen svarar nämligen mot målen om närhet och förutsebarhet för behörighetsreglerna, dels eftersom domstolarna på platsen för den relevanta marknaden är bäst lämpade att pröva sådana mål om skadestånd, dels eftersom en ekonomisk aktör som ägnar sig åt konkurrensbegränsande beteenden rimligen kan vänta sig att talan kan komma att väckas mot denne vid domstolarna i den ort där dennes beteende har snedvridit en sund konkurrens."

78. I punkterna 56 och 57 i domen av den 5 september 2019, AMS Neve m.fl. (C-172/18, EU:C:2019:674) slog domstolen slutligen fast att domstolarna i de olika medlemsstater i vilka de konsumenter eller näringsidkare som reklamen och försäljningserbjudandena riktade sig till finns bör anses ha behörighet att pröva en intrångstalan och specificerade sedan att denna lösning "vinner stöd" av den omständigheten att dessa domstolar är särskilt lämpade att avgöra saken, särskilt med hänsyn till dess närhet till tvisten och till att bevisupptagningen underlättas.

79. I detta sammanhang är jag varken övertygad om att den mosaikliknande metoden strider mot syftena med förordning nr 1215/2012, eller att användningen av en av de andra anknytningsfaktorer som motiverar en "enda behörighetsregel" (såsom svarandens hemvist,

⁷⁵ Se exempelvis, för ett liknande resonemang, dom av den 5 juni 2014, Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318, punkt 48) och dom av den 10 september 2015, Holterman Ferho Exploitatie m.fl. (C-47/14, EU:C:2015:574, punkt 73). Domstolen har visserligen slagit fast att begreppet "den ort där skadan inträffade" inte kan tolkas extensivt i sådan utsträckning att det omfattar varje ort där man kan märka de skadliga följderna av en omständighet som redan har förorsakat en skada som faktiskt har uppkommit i en annan ort. Domstolen gjorde emellertid inte denna anmärkning för att utesluta behörighet för domstolar i andra medlemsstater där den skadevällande händelsen också skulle ha medfört skadeverkningar, utan för att utesluta behörighet för domstolarna på den ort där den skadelidande påstår sig ha lidit skada efter det att den ursprungliga skadan uppkommit och drabbat honom eller henne i en annan stat. Se dom av den 19 september 1995, Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289, punkterna 14 och 15, dom av den 9 juli 2020, Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:534, punkterna 27 och 28) och dom av den 5 juli 2018, flyLAL-Lithuanian Airlines (C-27/17, EU:C:2018:533 punkt 32).

⁷⁶ Jag konstaterar att om upphovsrätter, såsom domstolen påpekade i punkt 39 i den domen, omfattas av territorialitetsprincipen beror det på att dessa rättigheter inte är fullständigt harmoniserade och således omfattas av olika regelverk. Sett ur detta perspektiv skiljer sig således inte upphovsrätt från personlighetsskydd och, i synnerhet, rätten att skyddas mot förtal.

platsen där den skadevällande händelsen inträffande eller platsen för svarandens centrum för intressen) skulle leda till att de domstolar tilldelas behörighet som med nödvändighet är *bättre lämpade* att bedöma huruvida innehållet är ärekränkande och omfattningen av den lidna skadan.

80. Det finns naturligtvis flera fall där det knappast råder något tvivel om att ett innehåll är ärekränkande. Detta bör dock inte dölja den omständigheten att ett innehålls ärekränkande karaktär kan uppfattas på olika sätt i olika medlemsstater. Vid exempelvis en artikel i vilken ett visst bolag felaktigt tillskrivs vissa otillbörliga affärs- eller skattemetoder, kan det budskap som förmedlas genom publiceringen uppfattas på olika sätt och således ha olika verkningar i olika medlemsstater.⁷⁷

81. Utöver detta klassiska problem med interkulturell diskurs (vilket exempelvis förklarar varför företag utvecklar olika marknadsföringsstrategier i olika medlemsstater) kan den bristande harmoniseringen av förtalslagstiftningen motivera ett bibehållande av mosaikprincipen. Det är riktigt att samtliga medlemsstater har antagit lagar mot förtal, men innehållet i dessa lagar, deras tillämpning och inte minst det sätt på vilket skador kvantifieras kan variera kraftigt från en medlemsstat till en annan, och speglar ofta de stora skillnader som finns inom den rättskultur som tillämpas.⁷⁸

82. Såsom kommissionen har framhållit kan en käreande följaktligen ha ett berättigat intresse av att väcka talan vid en annan domstol än den där han eller hon har centrum för sina intressen, även om detta begränsar storleken på den ersättning som han eller hon kan få. Eftersom kränkningar av den personliga integriteten och personlighetsskyddet undantas från tillämpningsområdet för förordning nr 864/2007, fastställs tillämplig lag i enlighet med de regler i internationell privaträtt som gäller i den medlemsstat som respektive behörig domstol är belägen i, vilka kraftigt kan skilja sig åt.⁷⁹ För det andra kan en ekonomisk aktör vilja väcka talan vid domstolarna i de medlemsstater där han eller hon försöker utveckla sin ekonomiska verksamhet snarare än den medlemsstat där vederbörande redan åtnjuter ett högt anseende, just därför att detta anseende redan skyddar aktören mot de värsta formerna av förtal eller på grund av att denne hoppas kunna dra fördel av en dom på denna marknad, tack vare att ett avgörande som meddelas av en lokal domstol får ett större mediegenomslag i den medlemsstaten än ett avgörande som meddelas av domstolarna i den medlemsstat där vederbörandes intressecentrum finns.⁸⁰

83. Om man anser – såsom motståndarna till den mosaikliknande metoden förefaller göra – att det vore att föredra att alla skadeståndsyrakanden koncentreras till en domstol, bortser man då från att varken medlemsstaternas förtalslagar eller lagvalsregler för närvarande är harmoniserade.

⁷⁷ Vad gäller risk för skada på ett bolags anseende på grund av vissa skattemetoder, se exempelvis, PwC, *Tax Strategy and Corporate Reputation: A Business Issue*, 2013.

⁷⁸ I sitt förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område [KOM(2010) 748 slutlig], konstaterade kommissionen att "förtalsmål, där en privatperson gör gällande att rättigheter med anknytning till hans eller hennes person eller privatliv har kränkts av media ... är särskilt känsliga och medlemsstaterna har använt sig av skilda lösningar för att säkra överensstämmelse med de olika grundläggande rättigheter som berörs, till exempel människans värdighet, respekt för privatlivet och familjelivet, skydd av personuppgifter samt yttrandefrihet och informationsfrihet". Enligt professorerna Corneloup och Muir Watt läggs olika mycket vikt vid yttrandefrihet och rätten till skydd för privatlivet i olika rättskulturer. Corneloup, S., Muir Watt, H., "Le for du droit à l'oubli", *Rev. Crit. DIP*, 2018, s. 296. Se, även, Kramberger Škerl, J., "Jurisdiction in On-line defamation and Violations of Privacy: In search of a Right Balance", *LeXonomica*, Vol. 9, No 2, 2017, s. 90.

⁷⁹ Se artikel 1.2 g i den förordningen.

⁸⁰ Ett gott anseende en av de viktigaste faktorerna för att ta sig in på en ny marknad, men detta omvandlas inte nödvändigtvis till en omedelbar ökning av försäljningsvolymen. Vad gäller legala kommunikationsstrategier, se Bouthinon-Dumas, H., Cheynel, N., Karila-Vaillant, Ch. och Masson, A., *Communication juridique et judiciaire de l'entreprise*, Larcier, 2015, s. 323 och följande sidor.

84. I avsaknad av harmonisering på dessa områden måste nämligen de domstolar som har exklusiv behörighet att pröva en talan om ersättning för hela skadan tillämpa lagstiftningen i var och en av de medlemsstater där den påstådda skadan kan antas ha inträffat för att avgöra ett skadeståndsyrkande. Detta innebär att domstolarna, för var och en av dessa medlemsstater, i princip ska beakta tillämplig lag, den skadelidandes anseende i det territoriet och hur allmänheten i dessa stater uppfattar meddelandet.⁸¹

85. Går det i ett sådant sammanhang verkligen att anse att en enda domstol i en identifierad (eller identifierbar) medlemsstat med full behörighet skulle vara bättre lämpad att göra en sådan bedömning?⁸² Bör inte förekomsten av flera behöriga domstolar i stället ses som en ofrånkomlig följd av kärandes rätt att i enlighet med subsidiaritetsprincipen få sin tvist prövad av de domstolar som, på grund av att de ligger närmast varje enskild medlemsstats territorium, är bäst lämpade att fastställa de faktiska omständigheterna, tillsammans med den omständigheten att förtalslagarna ser olika ut i de olika medlemsstaterna och är kulturellt betingade med avseende på medlemsstaternas egna rättstraditioner?⁸³

86. Syftet avseende förutsebarhet ska naturligtvis också beaktas, men det är enligt min mening just efter att ha gjort en avvägning mellan detta syfte och syftet avseende en korrekt rättskipning som domstolen har valt att godta den mosaikliknande metoden.⁸⁴

87. Innan den mosaikliknande metoden överges bör det under alla omständigheter säkerställas att det inte finns några andra mindre långtgående lösningar än att fullständigt ändra rättspraxis. En mindre radikal lösning skulle kunna vara att helt enkelt kombinera den mosaikliknande metoden med vad som skulle kunna beskrivas som ett kriterium om vem budskapet är avsett för, vilket på vissa områden redan föreskrivs i unionsrätten.⁸⁵

88. För att domstolarna i en medlemsstat ska vara behöriga krävs enligt detta kriterium inte enbart att det aktuella innehållet ska finnas tillgängligt via internet, utan även att publiceringen specifikt ska ha riktats till den berörda medlemsstaten. Om detta kriterium tillämpades skulle det bidra till att säkerställa att endast domstolarna i de medlemsstater till vilka publiceringen särskilt riktas skulle ha rätt att förklara sig behöriga med stöd av artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012. Detta skulle – i enlighet med de målsättningar som eftersträvas med denna bestämmelse – minska antalet behöriga domstolar och främja rättssäkerheten, samtidigt som man försäkras om att det finns ett nära samband mellan domstolarna och tvisten och därmed säkerställa en korrekt rättskipning.

⁸¹ Se, för ett liknande resonemang, Bogdan, M., "Regulation Brussels Ia and Violations of Personality Rights on the Internet", *Nordic Journal of International Law*, vol. 87, 2018, s. 219.

⁸² Jag delar inte domstolens slutsats i punkt 46 i domen av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685), att det inte alltid är tekniskt möjligt att kvantifiera hur många som har sett ett meddelande, eller anser åtminstone att detta argument är inaktuellt. Ägare till webbplatser använder i regel verktyg som *Google Analytics* för att förfina sin marknadsföringsstrategi. De insamlade uppgifterna är visserligen i viss mån är en uppskattning, eftersom vissa användare kan använda sig av en proxyserver. Nämnade ägare föredrar emellertid att använda dessa verktyg, vilket visar att marknadsaktörerna upplever dem som relevanta. Enligt Wikipedia används *Google Analytics* exempelvis av mer än 10 miljoner webbplatser, eller mer än 80 procent av den globala marknaden. Dessutom anser jag att det inslag av uppskattning som användningen av dessa verktyg leder till inte verkar vara större än vid andra kvantifieringsmetoder. I vilket fall som helst har domstolen redan godtagit att det går att geolokalisera en internetanvändare (se dom av den 24 september 2019, Google (Territoriell räckvidd för borttagandet av länkar) (C-507/17, EU:C:2019:772, punkt 73).

⁸³ I skäl 21 i förordning nr 1215/2012 anges att syftet med den förordningen är att minimera möjligheten för samtidiga förfaranden. Användningen av verbet "minimera" innebär att en sådan möjlighet trots allt kan finnas, särskilt när detta är nödvändigt för att uppnå de övriga syften som eftersträvas med förordningen. Av lydelsen av detta skäl är det dessutom uppenbart att detta syfte ska uppfyllas med hjälp av de regler som är tillämpliga på litispensens och mål som har nära samband med varandra.

⁸⁴ Se dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61, punkt 31).

⁸⁵ Se, exempelvis, dom av den 12 juli 2011, L'Oréal m.fl. (C-324/09, EU:C:2011:474, punkt 65), dom av den 21 juni 2012, Donner (C-5/11, EU:C:2012:370, punkt 27), och dom av den 18 oktober 2012, Football Dataco m.fl., C-173/11, EU:C:2012:642, punkt 39).

89. Domstolen har visserligen i regel avvisat tillämpningen av kriteriet om vem ett meddelande är avsett för vid tillämpningen av artikel 7.2, med motiveringen att artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 (nu artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012), till skillnad från artikel 15.1 c i förordning nr 44/2001 (nu artikel 17.1 c i förordning nr 1215/2012), inte kräver att den aktuella verksamheten ”riktar sig till” den medlemsstat i vilken talan väcktes.⁸⁶

90. Jag noterar dock att den omständigheten att artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 inte innehåller något sådant krav inte innebär att denna omständighet under vissa särskilda omständigheter inte kan vara relevant för att fastställa den ort där skadan uppkom. Jag noterar exempelvis att domstolen i punkt 42 i domen i målet Bolagsupplysningen och Ilsjan hänvisar till den omständigheten att den aktuella webbplatsen var avsedd att förstås av personer som är bosatta i en viss medlemsstat, vilket tyder på att domstolen anser att marknaderna i specifika medlemsstater ska beaktas vid fastställandet av domstols behörighet, åtminstone i förtalsärenden.

91. Vad gäller varumärkesintrång innehåller artikel 97.5 i förordning nr 207/2009⁸⁷ – i vilken en undantagsregel om behörighet i fråga om varumärkesintrång fastställs – inte någon hänvisning till ett krav på att aktiviteten på den aktuella webbplatsen ska rikta sig till den medlemsstaten för att domstolarna i en medlemsstat ska vara behöriga. Vid prövningen av domstols behörighet i sådana fall har EU-domstolen emellertid nyligen uttryckligen tagit hänsyn till den omständigheten att det omtvistade online-innehållet – reklam och försäljningserbjudanden – inte enbart var åtkomligt för, utan även avsett för, konsumenter i vissa medlemsstater.⁸⁸

92. Vad för det tredje gäller utsändning av tv-program konstaterade Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen), efter att ha granskat innehållet i förordning nr 44/2001, att Sverige hade åsidosatt artikel 6 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna med motiveringen att när ett tv-program, även om det var åtkomligt utanför Sverige, hade producerats för den svenska publiken borde Sverige ha gett en person som påstår sig ha blivit utsatt för förtal i det programmet möjlighet att få sin sak prövad i svensk domstol.⁸⁹ Enligt Europadomstolen förefaller stater således vara tvungna att ge personer som utsatts för förtal en möjlighet att väcka talan vid domstol enbart grundat på den omständigheten att meddelandet är riktat till invånarna i den aktuella staten.

93. Mot bakgrund av ovanstående kan användningen av kriteriet om vem ett budskap är avsett för således vara en mindre radikal förändring av domstolens praxis än att helt och hållet överge eller på annat sätt avstå från tillämpningen av den mosaikliknande metoden. Detta har även den fördelen att man undviker att domstolarna i en annan medlemsstat förklarar sig behöriga när det endast finns en svag koppling mellan den aktuella internetpubliceringen och den skada som käranden påstår sig ha lidit till följd därav, eller när käranden tar chansen och försöker dra fördel av den tekniska omständigheten att publiceringen har skett via internet för att få sin sak prövad på en plats som är fördelaktigare för honom eller henne. Tillämpningen av ett sådant kriterium, vilket

⁸⁶ Dom av den 3 oktober 2013, Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, punkt 42) och dom av den 22 januari 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, punkt 33).

⁸⁷ Rådets förordning (EG) nr 207/2009 av den 26 februari 2009 om gemenskapsvarumärken (kodifierad version) (EUT L 78, 2009, s. 1). Denna förordning har ersatts av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1001 av den 14 juni 2017 om EU-varumärken (EUT L 154, 2017, s. 1), vars artikel 125.5 i huvudsak har liknande innehåll som artikel 97.5 i förordning (EG) nr 207/2009.

⁸⁸ Dom av den 5 september 2019, AMS Neve m.fl. (C-172/18, EU:C:2019:674, punkterna 56 och 65).

⁸⁹ Europadomstolen, 1 mars 2016, Arlewin mot Sverige, CE:ECHR:2016:0301JUD002230210.

inte uttryckligen är uteslutet enligt artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012, skulle vidare kunna resultera i en bättre avvägning mellan målet om närhet och målet om att minska antalet behöriga domstolar.⁹⁰

94. Det är därför svårt att hitta en perfekt lösning när det gäller gränsöverskridande förtal. Erfarenheten har visat att så är fallet. Det finns problem med både den mosaikliknande metoden och metoden med ”en enda behörig domstol”. Sedan domen i målet Shevill från år 1991 har domstolen dock till största delen valt att använda sig av den mosaikliknande metoden. Enligt min mening går det inte att säga att denna metod är så felaktig eller otillfredsställande att den rättspraxis som bygger på denna metod nu bör ändras eller överges.

95. Under alla omständigheter anser jag att förevarande mål inte är rätt tillfälle för domstolen att ta ställning till huruvida den mosaikliknande metoden bör behållas, förfinas eller till och med överges. I det nationella målet har det av kändaren nämligen inte gjorts gällande att det aktuella innehållet utgör förtal, utan att snarare att innehållet strider mot fransk rätt om *dénigrement*, det vill säga en form av illvilliga lögnar eller smutskastning.⁹¹ Den hänskjutande domstolen förefaller dessutom inte ha ifrågasatt denna rubricering.⁹²

96. Enligt fransk rätt omfattas nedsättande handlingar inte av tillämpningsområdet för bestämmelserna om åsidosättande av personlighetskyddet, utan av bestämmelserna om illojal konkurrens.⁹³ Enligt fransk rätt skiljer sig nedsättande handlingar från förtal framför allt genom att det för det ska vara fråga om förtal krävs att kritiken kan skada en fysisk eller juridisk persons heder, värdighet eller goda namn, medan nedsättande handlingar består i att offentligt misskreditera en ekonomisk aktörs produkter, oavsett om det rör sig om en konkurrent eller ej, i syfte att påverka kundernas köpmönster.⁹⁴

97. Dessa särdrag i fransk rätt har visserligen inte *i sig* någon inverkan på hur artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 ska tolkas. Att Gtflix Tv valt att återropa denna rubricering i stället för förtal innebär emellertid, underförstått men med nödvändighet, att den skada som gjorts gällande är av rent ekonomisk art.⁹⁵

⁹⁰ Se för ett liknande resonemang, i huvudsak, förslag till avgörande av generaladvokaten Jääskinen i målet Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:400, punkt 68).

⁹¹ Enligt fransk rätt rör det sig om nedsättande handlingar när en rival sprider uppgifter i syfte att misskreditera sin konkurrent, såvida inte uppgifterna i fråga hänför sig till en fråga av allmänt intresse och har tillräcklig saklig grund och under förutsättning att spridningen sker med en viss grad av återhållsamhet. Se, Griel, J.-P., ”Entreprises - Le dénigrement en droit des affaires La mesure d'une libre critique”, *JCP ed. G*, no 19–20, 8 maj 2017, doct. 543, och Cass. Com., 9 januari 2019, nr 17–18350.

⁹² I sin begäran om förhandsavgörande uppger den hänskjutande domstolen visserligen att den anser att den lösning som föreslogs i domen av den 17 oktober 2017, Bolagsupplysningen och Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766) om en påstådd kränkning av personlighetskyddet kan överföras på illojal konkurrens till följd av spridningen av påstått nedsättande uttalanden på olika forum på internet. Vad gäller unionsrätten anser jag emellertid att det finns en betydande skillnad mellan att göra gällande kränkning av personlighetskydd och att göra gällande åsidosättande av rent ekonomiska rättigheter.

⁹³ EU-domstolen har nyligen uttalat att kriteriet med intressecentrum specifikt avser den situationen då en person gör gällande att hans eller hennes personlighetskydd har kränkts. Se, i detta avseende, dom av den 17 juni 2021, Mittelbayerischer Verlag (C-800/19, EU:C:2021:489, punkt 31).

⁹⁴ Enligt fransk rätt kan nedsättande handlingar dessutom under vissa omständigheter även utgöra missbruk av dominerande ställning Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris, Frankrike), dom 177 av den 18 december 2014 Sanofi m.fl. mot Autorité de la concurrence (RG No 2013/12370). I sin dom av den 23 januari 2018, F. Hoffmann-La Roche m.fl. (C-179/16, EU:C:2018:25) fann EU-domstolen dessutom att när två företag som saluför två konkurrerande produkter har kommit överens om att sprida vissa nedsättande uppgifter till beslutsfattarna utgör detta en konkurrensbegränsning genom syfte.

⁹⁵ Enligt unionsrätten kan samma handling rubriceras på olika sätt och därmed omfattas av olika regelverk, under förutsättning att de kriterier som används, ändamålen med regelverken och omfattningen av det skydd som ges av vart och ett av dem skiljer sig åt. Se, analogt, dom av den 27 januari 2011, Flos (C-168/09, EU:C:2011:29, punkt 34).

98. Vid åsidosättande av ekonomiska rättigheter som följer av olika medlemsstaters lagstiftning är domstolarna i dessa medlemsstater enligt domstolens praxis behöriga att pröva en skada som vållats på respektive medlemsstats territorium, eftersom dessa domstolar är bättre lämpade att bedöma om det verkligen har skett ett åsidosättande av dessa rättigheter och att fastställa arten av den skada som vållats.⁹⁶

99. Enligt domstolens praxis kan en talan som rör åsidosättande av lagstiftningen om illojal konkurrens väckas vid domstolarna i varje medlemsstat där denna handling har orsakat eller riskerar att orsaka skada inom domkretsen för den domstol där talan har väckts.⁹⁷ När den marknad som påverkas av det konkurrensbegränsande beteendet finns i den medlemsstat där den påstådda skadan sägs ha uppkommit, ska den ort där skadan uppkom närmare bestämt anses vara i den medlemsstaten, vad gäller tillämpningen av artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012.⁹⁸

100. Eftersom de marknader som kan antas påverkas vid en nedsättande handling är de marknader där de tjänster som har varit föremål för nedsättande uttalanden saluförs och det nedsättande meddelandet var åtkomligt, anser jag att de franska domstolarna ska anses behöriga i det nationella målet om Gtflix Tv faktiskt har ett stort antal kunder som är bosatta i Frankrike och om de aktuella meddelandena har lagts ut på franska eller engelska, eftersom antalet personer i Frankrike som förstår de språken inte kan anses vara försumbart.⁹⁹

101. Denna lösning är förenlig med de mål om närhet och korrekt rättsskipning som eftersträvas med förordning nr 1215/2012, och som det hänvisas till i skäl 16 i den förordningen. De domstolar som är behöriga enligt artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 – det vill säga, under de omständigheter som är i fråga i det nationella målet, domstolarna på hemvistorten för varje kund som kan antas ha haft åtkomst till och förstått den aktuella publiceringen – ska anses vara bäst lämpade att avgöra om den nedsättande handlingen faktiskt har lett till att de har ändrat sitt beteende.¹⁰⁰ Lösningen är även förenlig med kravet på förutsebarhet, eftersom varje företag som i ett offentligt innehåll hänvisar till en konkurrent måste förvänta sig att kunna stämmas vid domstolarna i de olika medlemsstater där innehållet är eller var åtkomligt och där den konkurrenten hade kunder.

⁹⁶ Se, exempelvis, dom av den 3 april 2014, Hi Hotel HCF (C-387/12, EU:C:2014:215, punkt 39).

⁹⁷ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 juni 2014, Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318, punkt 57).

⁹⁸ Dom av den 29 juli 2019, Tibor-Trans (C-451/18, EU:C:2019:635, punkt 33).

⁹⁹ Enligt en studie med namnet "Eurobarometer – Europeans and their Languages, 2012", som utförts av TNS Opinion & Social på begäran av generaldirektoratet för utbildning och kultur, generaldirektoratet för översättning och generaldirektoratet för tolkning, uppger 34 procent av den franska befolkningen att de kan förstå en konversation på engelska. Enligt min mening räcker denna procentandel för att anta att ett budskap på engelska som lagts upp på ett forum som besöks av franska konsumenterna kan förstås av franska konsumenterna.

¹⁰⁰ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 juli 2019, Tibor-Trans (C-451/18, EU:C:2019:635, punkt 34) och dom av den 24 november 2020, Wikingerhof (C-59/19, EU:C:2020:950, punkt 37).

102. Sist men inte minst är denna lösning förenlig med det krav på överensstämmelse mellan tolkningen av behörighetsregeln och de instrument som reglerar tillämplig lag som avses i skäl 7 i Rom II-förordningen.¹⁰¹ Även om lagvalsreglerna rörande förtal inte har harmoniserats, harmoniserar Rom II-förordningen inte desto mindre lagvalsreglerna rörande illojal konkurrens.¹⁰²

103. När otillbörlig konkurrens påverkar en bestämd konkurrents intressen, som i det nationella målet, föreskrivs i artikel 6.2 i Rom II-förordningen att huvudregeln i artikel 4 i förordningen ska tillämpas,¹⁰³ nämligen lagen i det land där skadan uppkommer.¹⁰⁴

104. Mot bakgrund av det ovan anförda anser jag att franska domstolar är behöriga om det fastställs att Gtflix Tv har ett stort antal kunder i Frankrike som kan antas ha åtkomst till och förstå publiceringen eller publiceringarna i fråga. Det ankommer på den nationella domstolen att fastställa dessa faktiska omständigheter.

V. Förslag till avgörande

105. Mot bakgrund av att en talan angående rättelse av uppgifter och avlägsnande av visst innehåll endast kan väckas vid domstolarna på den ort där svaranden har sitt hemvist, eller vid domstolarna där den skadevällande handlingen ägt rum eller där karendens intressecentrum är beläget, föreslår jag att tolkningsfrågan ska besvaras på följande sätt.

Artikel 7.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att en kärende som gör gällande illojal konkurrens i form av spridning av nedsättande uttalanden på internet och som framställt yrkanden både för att få till stånd en rättelse av uppgifterna och ett avlägsnande av visst innehåll, och för att få ersättning för den ideella och ekonomiska skada som följer därav, får väcka talan vid domstolarna i varje medlemsstat där det på internet publicerade innehållet är eller har varit tillgängligt om ersättning endast för den skada som vållats inom denna medlemsstats territorium. För att dessa domstolar

¹⁰¹ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 juli 2018, flyLAL-Lithuanian Airlines (C-27/17, EU:C:2018:533, punkt 41), dom av den 29 juli 2019, Tibor-Trans (C-451/18, EU:C:2019:635, punkt 35), och dom av den 9 juli 2020, Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:534, punkt 39).

¹⁰² Även om det inte finns någon definition av illojal konkurrens i Rom II-förordningen anges det i skäl 21 i den förordningen att "lagvalsregeln [bör] skydda konkurrerande företag, konsumenterna och den stora allmänheten och säkerställa korrekt fungerande marknadsekonomi. Dessa mål tillgodoses i allmänhet genom anknytningen till lagen i det land där konkurrensförhållandena eller konsumenternas kollektiva intressen påverkas eller kan påverkas". Eftersom unionsbestämmelser ska tolkas i enlighet med internationell rätt, understryker jag dessutom att enligt Pariskonventionen ska de stater som är parter i den konventionen, vilket samtliga medlemsstater är, säkerställa ett effektivt skydd mot illojal konkurrens, vilket enligt konventionen inbegriper "oriktiga påståenden i utövning av affärsverksamhet, ägnade att misskreditera en konkurrents företag, varor eller verksamhet inom industri eller handel". Mot bakgrund av dessa båda omständigheter måste begreppet illojal konkurrens i den mening som avses i Rom II-förordningen anses inbegripa nedsättande handlingar.

¹⁰³ Denna bestämmelse inför visserligen ett undantag till regeln i artikel 6.1, vari föreskrivs att "[t]illämplig lag för en utomobligatorisk förpliktelse som har sin grund i otillbörlig konkurrens skall vara lagen i det land där konkurrensförhållandena eller konsumenternas kollektiva intressen påverkas eller skulle kunna påverkas". Jag tolkar emellertid detta undantag så, att det bland annat syftar till att, när det är möjligt, tillåta en tillämpning av de särskilda reglerna i artiklarna 4.2 och 4.3 i förordningen. Se Wautelet, P., "Concurrence déloyale et actes restreignant la libre concurrence", *R.D.C.*, 2008/6, juni 2008, s. 512. I många fall kommer resultatet därför att bli detsamma oavsett vilken av dessa två regler som tillämpas, eftersom marknaden ofta kommer att vara den ort där skadan uppkommer. Enligt skäl 21 i samma förordning är den särskilda regeln i artikel 6.1 inte ett undantag från den huvudregel i artikel 4.1 som det hänvisas till i artikel 6.2, utan snarast ett klarläggande av denna.

¹⁰⁴ Enligt vad som framgår av skäl 16 i nämnda förordning är det den direkta skadan som ska beaktas när det gäller att fastställa den plats där skadan uppkommer. Se dom av den 10 december 2015, Lazar (C-350/14, EU:C:2015:802, punkt 23).

ska ha erforderlig behörighet är det emellertid nödvändigt att käranden kan visa att käranden har ett betydande antal kunder i den jurisdiktionen som sannolikt har tillgång till och har förstått publiceringen i fråga.